ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ NIAL FENNELLY της 28ης Σεπτεμβρίου 1995 *

Περιεχόμενα

Εισαγωγή ..... I - 727

Το ιστορικό της διαφοράς ..... I - 727

Οι λόγοι ακυρώσεως που προβάλλει η Βελγική Κυβέρνηση ..... I - 732

I — Πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά I - 733

i) Η συνοριακή τιμή ..... I - 738

ii) Η τιμή F ως μη δημόσια αλλά κατευθυντήρια τιμή ..... I - 745

iii) Το περιθώριο κέρδους της Gasunie ..... I - 747

iv) Τα έξοδα της Gasunie ..... I - 748

v) Οι αγορές εξαγωγών της Gasunie ..... I - 749

vi) Οι βελγικές εισαγωγές αμμωνίας ..... I - 749

vii) Η συγκρισιμότητα των αγορών ..... I - 750

viii) Η δυνατότητα εναλλακτικών εξαγωγών ..... I - 751

ix) Η δικαιολόγηση από εμπορικούς λόγους της τιμής F ..... I - 753

II — Νομική πλάνη ως προς την ερμηνεία του άρθρου 92 της Συνθήκης .... I - 758

i) Οι χαμηλότερες τιμές αερίου σε άλλες χώρες ..... I - 758

ii) Τα διάφορα στάδια στη διαδικασία παραγωγής ..... I - 759

iii) Το κόστος υποκαταστάσεως ..... I - 760

iv) Η παραίτηση από κέρδη ..... I - 761

v) Ο ειδικός χαρακτήρας της τιμής F ..... I - 761

III — Ακύρωση λόγω ανεπαρκούς αιτιολογίας ..... I - 763

Συμπέρασμα ..... I - 765

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

Εισαγωγή

1. Στο πλαίσιο της υπό κρίση διαφοράς, το Βασίλειο του Βελγίου ζητεί την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής της 29ης Δεκεμβρίου 1992 με την οποία τερματίστηκε η διαδικασία που είχε κινηθεί βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ σχετικά με την εφαρμογή από μέρους των Κάτω Χωρών ενός προτιμησιακού συστήματος τιμών για την παροχή φυσικού αερίου στις ολλανδικές βιομηχανίες κατασκευής αζωτούχων λιπασμάτων [1].

Το ιστορικό της διαφοράς

2. Η σχέση μεταξύ της ολλανδικής επιχειρήσεως παροχής αερίου Gasunie και της ολλανδικής βιομηχανίας παρασκευής αζωτούχων λιπασμάτων έχει επισύρει την προσοχή των θιγομένων ως προς τα συμφέροντά τους, ορισμένων κρατών μελών, της Επιτροπής και το Δικαστηρίου, από τη σκοπιά των κρατικών ενισχύσεων, για περισσότερο από δέκα χρόνια. Το φυσικό αέριο αποτελεί την κύρια πρώτη ύλη και αντιπροσωπεύει το 90 % του κόστους στη βιομηχανία αμμωνίας. Εξάλλου, η αμμωνία αποτελεί το κύριο συστατικό όσον αφορά τη βιομηχανία παρασκευής αζωτούχων λιπασμάτων. Πράγματι, το αέριο αντιπροσωπεύει το 70 % του κόστους της παραγωγής [2]. Μέχρι τη δεκαετία του 1980, οι βιομηχανίες παρασκευής αζωτούχων λιπασμάτων παρήγαν, σε σημαντικό βαθμό, τη δική τους αμμωνία [3]. Η Gasunie διαθέτει de facto το μονοπώλιο παροχής καθώς και εξαγωγής αερίου στις και από τις Κάτω Χώρες. Το Ολλανδικό Δημόσιο κατέχει το 50 % του κεφαλαίου της Gasunie, κατά τρόπο άμεσο (10 %) ή κατά τρόπο έμμεσο (40 %, μέσω της ανήκουσας στο Δημόσιο Energie Beheer Nederland), και διορίζει το ήμισυ των μελών του εποπτεύοντος διοικητικού συμβουλίου, στις εξουσίες του οποίου συμπεριλαμβάνεται ο καθορισμός των εφαρμοζομένων από την Gasunie τιμών. Επιπλέον, οι οριζόμενες από την Gasunie τιμές υπόκεινται στην έγκριση της Ολλανδικής Κυβερνήσεως. Με την απόφαση Van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής [4] το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι λόγω αυτής της ιδιοκτησίας και διαρθρωτικού ελέγχου ο καθορισμός του τιμολογίου της Gasunie (στην περίπτωση εκείνη προτιμησιακή τιμή φυσικού αερίου για τους καλλιεργητές δενδροκηπευτικών) υπήρξε το αποτέλεσμα ενεργειών του Ολλανδικού Κράτους και εμπίπτει στην έννοια «της ενισχύσεως που χορηγείται από κράτος μέλος ή με κρατικούς πόρους» κατά την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης.

3. Η Επιτροπή κίνησε καταρχάς, κατά των Κάτω Χωρών, τον Οκτώβριο του 1983, τη βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης διαδικασία. Σύμφωνα με την Επιτροπή, η Gasunie, βάσει του τότε ισχύοντος συστήματος ενισχύσεων, χορηγούσε ειδικές εκπτώσεις στους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας χάρη σε μια διάρθρωση τιμών σε

1 — ΕΕ 1992 C 344, σ. 4.

2 — Αυτή η αναλογία όσον αφορά την τελευταία τιμή κόστους του οικείου προϊόντος, που δημοσιεύθηκε στην απόφαση, αναθεωρήθηκε στο 75 % και στο 60 % αντίστοιχα στα διαδικαστικά έγγραφα της Επιτροπής, σχετικά με την από κοινού έκθεση της Επιτροπής και της Association européenne des producteurs d'engrais (EFMA), «L'industrie des engrais dans la CEE: situation et perspectives» (1991), που μνημονεύεται κατωτέρω στην παράγραφο.

3 — Η προσβαλλομένη απόφαση αναφέρεται, στις περισσότερες περιπτώσεις, στη θέση των παρασκευαστών αζωτούχων λιπασμάτων και παρεμπιπτόντως στους παραγωγούς αμμωνίας, και τούτο μολονότι το κόστος παραγωγής της αμμωνίας είναι αυτό που αποτελεί στην πραγματικότητα το αντικείμενο διαφοράς. Λόγω της de facto ενοποιήσεως των δύο σταδίων παραγωγής, η διατήρηση της οποίας απετέλεσε και την αποδεδειγμένη πρόθεση της Gasunie, οι όροι «βιομηχανία παρασκευής αζωτούχων λιπασμάτων» και «βιομηχανία παραγωγής αμμωνίας» χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο των προτάσεων αυτών εναλλακτικώς (με προτίμηση στον τελευταίο).

4 — Απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1988, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 67/85, 68/85 και 70/85 (Συλλογή 1988, σ. 219, σκέψεις 36 έως 38).

δύο επίπεδα η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους του φυσικού αερίου που χρησιμοποιείται από τους παραγωγούς αυτούς ως πρώτη ύλη [5]. Η βιομηχανία αμμωνίας πλήρωνε τη συνήθη βιομηχανική τιμή για το αέριο που επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή για πωλήσεις στην αγορά της Ευρωπαϊκής Κοινότητας καθώς και μια σημαντικώς χαμηλότερη τιμή όσον αφορά την παραγωγή για εξαγωγές σε τρίτες χώρες. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, η Επιτροπή εξέδωσε, στις 13 Μαρτίου 1984, αιτιολογημένη γνώμη, όπου διαπίστωνε ότι αυτή η διάρθρωση τιμών αποτελούσε κρατική ενίσχυση, κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, μη εμπίπτουσα σε καμιά από τις προβλεπόμενες σχετικώς, στο άρθρο 92, παράγραφος 3, παρεκκλίσεις.

4. Στις 14 Απριλίου 1984 η Ολλανδική Κυβέρνηση γνωστοποίησε στην Επιτροπή ότι η Gasunie είχε καταργήσει τις επικρινόμενες τιμές και είχε εισαγάγει στη βιομηχανική της τιμολογιακή διάρθρωση, αναδρομικώς από την 1η Νοεμβρίου 1983, μια νέα τιμή γνωστή ως τιμή F, η οποία αποτελεί και το αντικείμενο της υπό κρίση προσφυγής. Η τιμή F κατέστη προσιτή σε ευρύ αριθμό, εγκατεστημένων στις Κάτω Χώρες, βιομηχανικών χρηστών αποκλειομένων εκείνων της βιομηχανίας ενεργείας (και κατ' ουσίαν, όπως θα φανεί κατωτέρω, για χρησιμοποίηση στον τομέα της αμμωνίας), και τούτο υπό την προϋπόθεση ότι οι βιομηχανικοί αυτοί χρήστες:

α) κατανάλωναν ετησίως τουλάχιστον 600 εκατομμύρια m^3 αερίου·

β) λειτουργούσαν με παράγοντα επιβάρυνσης τουλάχιστον κατά 90 % (π.χ. λειτουργούσαν τουλάχιστον το 90 % του χρόνου, διασφαλίζοντας την κανονικότητα της καταναλώσεως)·

γ) αποδέχονταν ολική ή μερική διακοπή παροχών, στη διάκριση της Gasunie (με προειδοποίηση, ει δυνατόν, 12 ωρών)· και

δ) προμηθεύονταν αέριο ποικίλης θερμικής ικανότητας.

Η νέα τιμή F ορίστηκε στο ύψος της τιμής Ε, η οποία ίσχυε για χρήστες με ετήσια κατανάλωση αερίου μεταξύ 50 και 600 εκατομμυρίων m^3, μειωμένη κατά 5 cents/m^3. Αργότερα καταφάνηκε ότι η κατωτάτη ετήσια κατανάλωση που απαιτούνταν για τους δικαιουμένους τιμής F ήταν 500 εκατομμύρια m^3, και ότι η μειωμένη τιμή των 5 cents αποτελούσε το ανώτατο ποσό, ενώ η πραγματική μείωση έφθανε, κατά περιπτώσεις, τα 2 cents/m^3 [6].

5. Η Επιτροπή συνέχισε την έρευνά της, υπό το φως της νέας τιμής, η οποία, όπως συμπέρανε το εν λόγω κοινοτικό όργανο, διασφάλιζε στην Gasunie οικονομία, όσον αφορά το κόστος παροχής, μεγαλύτερη απ' ό,τι η μειωμένη τιμή των 5 cents, και τούτο λόγω, κυρίως, του συνδυασμένου αποτελέσματος του μεγέθους του καταναλισκομένου

5 — Βλ. την παράγραφο 2 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα Mischo στην υπόθεση C-169/84 CdF Chimie Azf κατά Επιτροπής (απόφαση της 12ης Ιουλίου 1990, Συλλογή 1990, σ. I-3083).

6 — Ο γενικός εισαγγελέας Mischo ανέφερε, στο πλαίσιο της υποθέσεως CdF Chimie Azf κατά Επιτροπής, που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση, στην παράγραφο 51 των προτάσεών του, ότι η έκπτωση κατήλθε στα 0,5 cents/m^3 από τον Ιανουάριο του 1988, πλην όμως τούτο αντικρούεται από τα σχετικά με τις τιμές στοιχεία που προσκόμισε η Επιτροπή στην υπό κρίση υπόθεση, σύμφωνα με τα οποία η έκπτωση ήταν 2 cents/m^3 καθόλη τη διάρκεια του έτους εκείνου.

όγκου και της κανονικότητας της διακινήσεως των εμπορευμάτων. Κατέληξε επίσης στο συμπέρασμα ότι η τιμή F αποτελούσε μέρος μιας γενικής τιμολογιακής διαρθρώσεως όσον αφορά τους χρήστες αερίου στις Κάτω Χώρες, δεν εισήγε διακρίσεις μεταξύ των διαφόρων τομέων και δεν ενείχε στοιχεία κρατικής ενισχύσεως. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή αποφάσισε, στις 17 Απριλίου 1984, να τερματίσει την βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης κινηθείσα κατά των Κάτω Χωρών διαδικασία.

6. Κατά της αποφάσεως αυτής ασκήθηκε προσφυγή ακυρώσεως από ορισμένους Γάλλους ανταγωνιστές της ολλανδικής βιομηχανίας παρασκευής αζωτούχων λιπασμάτων στο πλαίσιο της υποθέσεως CdF Chimie Azf κατά Επιτροπής [7]. Το Δικαστήριο έδωσε την εντολή να συνταχθεί έκθεση από τρεις πραγματογνώμονες ειδικούς επί της βιομηχανίας αερίου (στο εξής: έκθεση των πραγματογνωμόνων), επί της οποίας στήριξε τις σχετικές με τα πραγματικά περιστατικά διαπιστώσεις της αποφάσεώς του. Στην έκθεση των πραγματογνωμόνων έγινε ανάλυση των οικονομιών που είχε πετύχει η Gasunie και οι οποίες, κατά την Επιτροπή, οφείλονταν τόσο στους προβαλλομένους ατομικούς παράγοντες οικονομίας όσον αφορά το κόστος παροχής όσο και στη συνολική τους επίδραση· σε κάθε περίπτωση, οι πραγματογνώμονες διαπίστωσαν ότι η Επιτροπή είχε υποπέσει σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως. Συγκεκριμένα:

— είχε υπερεκτιμήσει σε βαθμό πέντε φορές μεγαλύτερο τις οικονομίες που είναι δυνατό να απορρέουν από τον όγκο του καταναλισκομένου αερίου και από τον παράγοντα της επιβαρύνσεως·

— είχε αποδώσει την προέλευση των οικονομιών τόσο στη δυνατότητα διακοπής της παροχής αερίου κατόπιν βραχείας προειδοποιήσεως όσο και στη δυνατότητα διαφορετικής θερμικής ικανότητας του παρεχομένου αερίου, και τούτο μολονότι κανένας από τους παράγοντες αυτούς δεν παρείχε οποιοδήποτε οικονομικό πλεονέκτημα στην Gasunie·

— τέλος, ήταν δύσκολος ο προσδιορισμός συνολικών οικονομιών σε επίπεδο υψηλότερο του 0,5 cents/m^3 αναφορικά με παράγοντες που είχαν εκτιμηθεί από την Επιτροπή ως άνω των 5 cents/m^3.

Οι πραγματογνώμονες συμπέραναν ότι η μειωμένη τιμή F πρέπει να κριθεί βάσει άλλων θεωρήσεων. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η Επιτροπή είχε υποπέσει σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως και ακύρωσε, με την απόφασή του της 12ης Ιουλίου 1990, τη σχετική απόφαση της Επιτροπής.

7. Μολονότι οι οικονομίες παροχής, των οποίων είχε γίνει τότε επίκληση προκειμένου να δικαιολογηθεί η τιμή F, δεν περιλαμβάνονται πλέον στα επιχειρηματά της, η δε Επιτροπή, με την αμφισβητουμένη τώρα απόφαση, τις αντικατέστησε με εντελώς διαφορετικούς ισχυρισμούς, γεγονός παραμένει ότι το Δικαστήριο έχει ήδη εξετάσει,

7 — Υπόθεση C-169/84, που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση. Αυτής της επί της ουσίας αποφάσεως προηγήθηκε μια άλλη απόφαση σχετικά με το παραδεκτό της προσφυγής, όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι η εν λόγω απόφαση της Επιτροπής έθιγε άμεσα και ατομικώς ιδιώτες (απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1986, υπόθεση 169/84 Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 391).

με την απόφαση CdF Chimie Azf κατά Επιτροπής, την τιμή F. Θα ήταν χρήσιμο να υπομνησθούν δύο ειδικότερα σημεία της αποφάσεως του Δικαστηρίου. Αφενός, το Δικαστήριο απέρριψε τον ισχυρισμό των Γάλλων προσφευγόντων ότι η τιμή F αποτελεί ειδικό και απόρρητο διακανονισμό βάσει μυστικών διαπραγματεύσεων με τους Ολλανδούς και μόνο βιομηχάνους αζωτούχων λιπασμάτων. Πράγματι, το Δικαστήριο έκρινε ότι η εν λόγω τιμή αποτελεί «φανερή τιμή της οποίας οι προϋποθέσεις χορηγήσεως είναι δημοσίως γνωστές και απολύτως διαφανείς» και ότι η εν λόγω τιμή είναι «προσιτή σε όλους τους πελάτες που πληρούν τις αντικειμενικές προϋποθέσεις εφαρμογής» [8]. Αφετέρου, το Δικαστήριο έκανε δεκτό το επιχείρημα ότι κύριος σκοπός ήταν η τιμή F να ισχύσει στη βιομηχανία παρασκευής αμμωνίας και ότι το γεγονός ότι η τιμή αυτή ισχύει για μια επιχείρηση που δεν εμπίπτει στον τομέα της βιομηχανίας αυτής δεν επηρεάζει τη διαπίστωση ότι η τιμή αυτή αφορά κυρίως τον εν λόγω τομέα [9].

8. Η Επιτροπή κίνησε εκ νέου τη βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης διαδικασία τον Ιανουάριο του 1992, δημοσιεύοντας ανακοίνωση όπου επισήμανε τόσο τον προδήλως ουδέτερο και αντικειμενικό χαρακτήρα των προϋποθέσεων για τη χορήγηση της τιμής F όσο και το γεγονός ότι είχαν επωφεληθεί αυτής πρωτίστως οι Ολλανδοί παραγωγοί αμμωνίας. Στην ανακοίνωση εκείνη, η Επιτροπή υπογράμμισε επίσης ότι η μείωση δεν ήταν σταθερή και ότι τα 5 cents/m^3 απλώς αντιπροσώπευαν το μέγιστό της ύψος [10].

9. Στις 29 Δεκεμβρίου 1992 η Επιτροπή εξέδωσε απόφαση (στο εξής: απόφαση) τερματίζοντας άλλη μία φορά τη σχετική διαδικασία [11]. Η Επιτροπή στηρίχθηκε στην έκθεση των πραγματογνωμόνων οι οποίοι είχαν επισημάνει ότι, μολονότι δεν είχαν πραγματοποιηθεί οι προβαλλόμενες οικονομίες, ήταν δυνατόν να υφίστανται όσον αφορά την τιμή F άλλες εμπορικής φύσεως δικαιολογήσεις, τουτέστιν η διασφάλιση του ότι οι εκλεκτοί πελάτες φυσικού αερίου δεν θα επιβαρύνονταν με δυσβάσταχτες τιμές, πράγμα που θα ήταν δυνατόν να τους οδηγήσει είτε στο να εγκαταλείψουν τις εμπορικές τους δραστηριότητες είτε στο να επιδιώξουν την ανεύρεση άλλων πηγών αμμωνίας [12].

Η Επιτροπή διαπίστωσε:

«Όσον αφορά το τιμολόγιο ΣΤ [τιμή F] για την Gasunie, πρόκειται για την αντιμετώπιση του ανταγωνισμού, που ασκεί στην αγορά των αζωτούχων λιπασμάτων η αμμωνία που παράγεται σε άλλες χώρες και συγκεκριμένα σε τρίτες χώρες. Πράγματι, ένας παραγωγός αζωτούχων λιπασμάτων (...) μπορεί να παράγει ο ίδιος την αμμωνία την οποία θα πρέπει να διαθέτει για να παράγει τα αζωτούχα λιπάσματα ή αντίθετα μπορεί να αγοράζει την αμμωνία αυτή από άλλους παραγωγούς (...). Εάν η τιμή του αερίου το οποίο χρησιμοποιεί για την κατασκευή της αμμωνίας την οποία χρειάζεται είναι πολύ υψηλή θα επιλέξει να αγοράσει την αμμωνία αυτή, εάν μπορεί, από άλλες πηγές και με χαμηλότερο κόστος απ' ό,τι εάν την παρήγε ο ίδιος (...). Αυτή ήταν η κατάσταση της βιομηχανίας αμμωνίας στην Κοινότητα κατά τη δεκαετία του 1980, και αν η Gasunie δεν είχε εφαρμόσει ειδικά τιμολόγια για τις ολλανδικές βιομηχανίες κατασκευής αζωτούχων

8 — Απόφαση CdF Chimie Azf κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στην ανωτέρω υποσημείωση 5, σκέψη 15.

9 — Απόφαση CdF Chimie Azf κατά Επιτροπής, όπ.π., σκέψη 22.

10 — ΕΕ 1992, C 10, σ. 3.

11 — Που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση 1.

12 — Βλ. την έκθεση πραγματογνωμόνων, σ. 56 και 59 του αγγλικού κειμένου.

λιπασμάτων, οι βιομηχανίες αυτές θα μπορούσαν κάλλιστα μεσοπρόθεσμα να κλείσουν τα εργοστάσια παραγωγής αμμωνίας, να προμηθευτούν αμμωνία από τρίτες χώρες και να εξακολουθήσουν παρ' όλα αυτά την παραγωγή αζωτούχων λιπασμάτων». [13]

10. Το κύριο στοιχείο της αποφάσεως ήταν ότι η Gasunie ήταν ανάγκη να προστατεύσει σημαντικό αριθμό ευπαθών καταναλωτών αερίου:

— οι οποίοι αγόραζαν το 30 % του βιομηχανικού της αερίου σε μια χρονική συγκυρία όπου είχαν απολεσθεί άλλες αγορές [14].

— οι οποίοι μπορούσαν άνετα να στραφούν στην προμήθεια πολύ φτηνής εισαγόμενης αμμωνίας (έχουν προσκομισθεί στοιχεία σχετικά με το ότι κάτι τέτοιο είχε συμβεί) [15].

— οι οποίοι με τη σειρά τους είχαν υποστεί απώλειες του μεριδίου τους αγοράς στην κοινοτική αγορά αζωτούχων λιπασμάτων προς όφελος των ανατολικοευρωπαίων εξαγωγέων [16].

— σε τιμή η οποία αντιστοιχούσε σε συστήματα χαμηλότερων τιμών ή στο σύστημα διαφοροποιημένων τιμών σε άλλα κράτη μέλη [17].

— σε τιμή που κάλυπτε το κόστος [18], κατά τρόπο ώστε εξακολουθούσαν να πραγματοποιούνται κέρδη και να αυξάνεται το εισόδημα (με αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται ταχύτερη απόσβεση των επενδύσεων)·

— και σε τιμή η οποία επίσης ήταν προσιτή, κατά τρόπο έμμεσο, στους παραγωγούς αμμωνίας σε άλλα κράτη μέλη που εισήγαν αέριο από τις Κάτω Χώρες [19].

Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι i) η τιμή F ήταν εμπορικώς δικαιολογημένη· ii) ότι δεν είχε ευνοήσει τους Ολλανδούς παραγωγούς σε βάρος των παραγωγών άλλων κρατών μελών και iii) ότι η ανυπαρξία οιασδήποτε απωλείας εισοδήματος αποδείκνυε ότι το Ολλανδικό Κράτος δεν είχε

13 — Αιτιολογική σκέψη 21 της αποφάσεως.

14 — Το μερίδιο των γαλλικών παραδόσεων ολλανδικού αερίου μειώθηκε από 31,2 % το 1981 στο 20,1 % το 1982.

15 — Στο Βέλγιο, π.χ. το 1983. Οι ουσιωδώς χαμηλότερες τιμές αερίου στις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Βενεζουέλα, το Τρινιντάντ και το Τομπάγκο και στη Μέση Ανατολή ευνοούσαν τη στροφή των παραγωγών αμμωνίας προς τις χώρες αυτές.

16 — Κατά την περίοδο 1981 έως 1987, η τότε ΕΣΣΔ υπερδιπλασίασε τις εξαγωγές της, η τότε Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας τριπλασίασε τις εξαγωγές της, ενώ η Βουλγαρία αύξησε τις εξαγωγές της κατά περίπου 50 %.

17 — Π.χ., στην Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία.

18 — Βλ. κατωτέρω την ανάλυση σχετικά με τον μηχανισμό καθορισμού τιμών netback.

19 — Βλ. την κατωτέρω ανάλυση επί της συνοριακής τιμής.

ενεργήσει διαφορετικά απ' ό,τι οποιοσδήποτε συνήθης μέτοχος. Τα συμπεράσματα i) και ii) αποτελούν όντως ένα και το αυτό πράγμα, διαφορετικά διατυπωμένο. Το ζήτημα κατά πόσον τα συμπεράσματα i) και ii) της Επιτροπής (τα οποία θεωρώ ως τις κύριες βάσεις της αποφάσεως) εξαρτώνται το ένα από το άλλο έχει οπωσδήποτε σημασία και θα εξεταστεί λεπτομερέστερα κατωτέρω.

11. Η Gasunie εγκατέλειψε την τιμή F το 1991 υπέρ ενός χωριστού συστήματος καθορισμού τιμών για αέριο οσάκις αυτό χρησιμοποιείται ως πρώτη ύλη και όχι ως πηγή ενεργείας. Το νέο σύστημα εγκρίθηκε από την Επιτροπή υπό την προϋπόθεση ότι το περιεχόμενό του και οποιεσδήποτε μεταγενέστερες τροποποιήσεις του θα επεκτείνονταν στις αγορές εξαγωγών [20]. Αργότερα η Επιτροπή ενέκρινε μείωση της τιμής αυτής (στην ολλανδική αγορά καθώς και όσον αφορά τις εξαγωγές) για λόγους πανομοιότυπους προς αυτούς που αναφέρονται στο συμπέρασμα i) της προσβαλλομένης στην υπό κρίση υπόθεση αποφάσεως, τουτέστιν την ανάγκη, σε μια περίοδο εντεινόμενου ανταγωνισμού από εξωκοινοτικούς παραγωγούς αμμωνίας, αντιδράσεως σε μια δυνητική απώλεια μιας λίαν σημαντικής αγοράς [21].

12. Το Βασίλειο του Βελγίου άσκησε την υπό κρίση προσφυγή ακυρώσεως της αποφάσεως την 1η Μαρτίου 1993. Με διάταξη της 30ής Ιουνίου 1993, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου έκανε δεκτή την παρέμβαση του Βασιλείου των Κάτω Χωρών υπέρ της Επιτροπής. Με διάταξη της 6ης Δεκεμβρίου 1993, το Δικαστήριο έκανε δεκτό το αίτημα του προσφεύγοντος σχετικά με την εκ μέρους της Επιτροπής παροχή αντιγράφων της εκθέσεως των πραγματογνωμόνων καθώς και μιας εκθέσεως που είχε συνταχθεί, το 1991, από κοινού από την Επιτροπή και από την Association européenne des producteurs d'engrais (EFMA), και έφερε τον τίτλο «L'industrie des engrais dans la CEE: situation et perspectives».

Οι λόγοι ακυρώσεως που προβάλλει η Βελγική Κυβέρνηση

13. Η Βελγική Κυβέρνηση ζητεί την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως και την καταδίκη της Επιτροπής στα δικαστικά έξοδα. Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη και των δύο ανωτέρω αιτημάτων. Προς στήριξη της προσφυγής της η Βελγική Κυβέρνηση προβάλλει τρεις λόγους ακυρώσεως, συγκεκριμένα πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως της Επιτροπής όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά, εσφαλμένη ερμηνεία του άρθρου 92 της Συνθήκης και έλλειψη αιτιολογίας της αποφάσεως. Καθένας από τους λόγους αυτούς αποτελείται από ορισμένα χωριστά επιχειρήματα. Ορισμένα από τα επιχειρήματα που αφορούν έναν λόγο ακυρώσεως έχουν αναδιαρθρωθεί ως επιχειρήματα σχετικά με άλλο λόγο ακυρώσεως. Παρ' όλα αυτά, νομίζω ότι είναι προτιμότερο να εξετάσω καθέναν από τους λόγους ακυρώσεως της Βελγικής Κυβερνήσεως με τη σειρά του, ενώ θα ασχοληθώ με τυχόν μεταξύ αυτών επικάλυψη όταν αυτή προκύψει.

14. Η Επιτροπή, στηριζόμενη στο άρθρο 42, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, υποστηρίζει ότι δεν

20 — Ανακοίνωση της Επιτροπής της 11ης Νοεμβρίου 1992 σχετικά με την τιμή του φυσικού αερίου που χρησιμοποιείται ως πρώτη ύλη στη βιομηχανία (Κάτω Χώρες) (ΕΕ 1992, C 340, σ. 5).

21 — Απόφαση της Επιτροπής της 7ης Δεκεμβρίου 1993 (N 546/93 και N 595/93) σχετικά με την τιμή του φυσικού αερίου που χρησιμοποιείται ως πρώτη ύλη στη βιομηχανία (ΕΕ 1994, C 35, σ. 6).

χρειάζεται να απαντήσει σε ορισμένα επιχειρήματα τα οποία, όπως αυτή διατείνεται, δεν προβλήθηκαν από τη Βελγική Κυβέρνηση (ή δεν διατυπώθηκαν σαφώς) κατά την τελευταία φάση της έγγραφης διαδικασίας. Με το επιχείρημα αυτό της Επιτροπής πρόκειται να ασχοληθώ όταν χρειασθεί κατά την εξέταση των λόγων ακυρώσεως της Βελγικής Κυβερνήσεως [22].

I — *Πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά*

15. Η Βελγική Κυβέρνηση προβάλλει, υπό τον τίτλο αυτό, εννέα διαφορετικά επιχειρήματα, τα οποία όμως είναι δυνατό να ταξινομηθούν ανάλογα με τη σχέση τους προς το ένα ή το άλλο από τα δύο κύρια συμπεράσματα επί των οποίων η Επιτροπή στήριξε την απόφασή της: i) ότι η τιμή F αποτελεί συνήθη εμπορική αντίδραση της Gasunie στις δυσχέρειες που αντιμετώπιζαν οι σημαντικοί και ευπαθείς πελάτες της στην ολλανδική βιομηχανία αμμωνίας και ii) ότι η τιμή F δεν ευνόησε τους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας σε σχέση με τους λοιπούς από άλλα κράτη μέλη παραγωγούς. Εν πάση περιπτώσει, τα δύο πρώτα επιχειρήματα έχουν σχέση με το συμπέρασμα i).

16. Είναι σημαντικό να διαπιστωθεί, για την περίπτωση που θα γίνονταν δεκτά μόνο μερικώς τα επιχειρήματα της Βελγικής Κυβερνήσεως, αν η προσβαλλομένη απόφαση θα μπορούσε να θεωρηθεί έγκυρη έστω και στηριζομένη σ' ένα μόνο από τα δύο συμπεράσματα της Επιτροπής. Εκ πρώτης όψεως, φαίνεται ότι τα συμπεράσματα αυτά αφορούν διαφορετικά στοιχεία των κριτηρίων του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης όσον αφορά τη διαπίστωση ενισχύσεως ασυμβίβαστης με την κοινή αγορά (μολονότι ουδόλως έχει διασαφηνιστεί για κανένα απ' αυτά ότι τούτο αφορά μόνο μία από τις χωριστές αυτές απαιτήσεις).

17. Το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης ορίζει τις απαγορευόμενες κρατικές ενισχύσεις (υπό την επιφύλαξη ορισμένων εξαιρέσεων) με εφαρμογή ορισμένων σωρευτικώς λαμβανομένων υπόψη κριτηρίων. Ένα μέτρο πρέπει:

α) να αποτελεί ενίσχυση υπό οποιαδήποτε μορφή, π.χ. οποιοδήποτε πλεονέκτημα παρεχόμενο χωρίς καμιά ή έναντι μιας εμπορικώς ανεπαρκούς αντιπαροχής·

β) να χορηγείται από κράτος μέλος ή μέσω κρατικών πόρων·

22 — Βλ. την εξέταση του ολλανδικού περιβαλλοντικού φόρου (milieuheffing)· καθώς και την παράλειψη της Επιτροπής να να αναφέρει στην απόφαση ότι η αποτελούσα έκπτωση τιμή F ήταν μεταβλητή. Γι' αυτόν επίσης τον λόγο η Επιτροπή εναντιώθηκε σε ορισμένα επιχειρήματα της Βελγικής Κυβερνήσεως σχετικά με τα διάφορα στάδια στη διαδικασία παραγωγής, πλην όμως τα επιχειρήματα αυτά δεν εκρίθησαν, οπωσδήποτε, ως ουσιώδη.

γ) να στρεβλώνει ή να απειλεί με στρέβλωση τον ανταγωνισμό καθώς ευνοεί ορισμένες επιχειρήσεις ή την παραγωγή ορισμένων αγαθών· και

δ) να επηρεάζει το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο.

18. Το συμπέρασμα i) της προσβαλλομένης αποφάσεως (δικαιολόγηση για «εμπορικούς λόγους») αφορά το κατά πόσον η τιμή F μπορεί να θεωρηθεί ως ενίσχυση. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η χορήγηση από επιχειρήσεις υπό κρατικό έλεγχο προτιμησιακών τιμών ευνοουσών ορισμένες επιχειρήσεις ή τομείς είναι δυνατόν να συνιστά κρατική ενίσχυση, αλλά μόνο εφόσον δι' αυτής διαφεύγουν κέρδη τα οποία θα ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθούν [23]. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το Δικαστήριο διερωτάται εάν ένας συνήθης επιχειρηματίας θα είχε ενεργήσει κατά τον ίδιο τρόπο [24]. Η Επιτροπή προσπάθησε, αναφερόμενη σε ορισμένα στοιχεία — τις δυσχέρειες που αντιμετωπίζει η βιομηχανία αμμωνίας, τη σημασία της για τη Gasunie, τα κέρδη που εξακολουθούν να σωρεύονται, την ανάκτηση του δαπανηθέντος για επενδύσεις χρήματος και την έλλειψη εναλλακτικών αγορών αερίου κ.λπ. — να αποδείξει ότι κάτι τέτοιο συμβαίνει στην υπό κρίση υπόθεση, με αποκορύφωμα το συμπέρασμα i).

19. Το συμπέρασμα ii) (το κριτήριο της «συνοριακής τιμής») μπορεί κατά κύριο λόγο να ανιχνευθεί στη χωριστή επιταγή του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, σύμφωνα με την οποία μια ευνοούσα ορισμένες επιχειρήσεις ή κλάδους παραγωγής ενίσχυση πρέπει να είναι, προκειμένου να θεωρηθεί ασύμβατη με την κοινή αγορά, τέτοιας φύσεως ώστε να «νοθεύει ή να απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό» και ότι, κατ' αυτόν τον τρόπο, η εν λόγω τιμή «επηρεάζει τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές». Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι «οι ολλανδικές βιομηχανίες παραγωγής αζωτούχων λιπασμάτων δεν επιτύγχαναν μέσω του τιμολογίου F για τις αγορές φυσικού αερίου κανένα πλεονέκτημα σε σχέση με τις ανταγωνιστικές τους επιχειρήσεις σε άλλα κράτη μέλη», και τούτο για τον λόγο ότι η Gasunie παρέδιδε στις γαλλικές, γερμανικές και βελγικές εταιρίες διανομής ποσότητες αερίου προοριζομένου για τη βιομηχανία αζωτούχων λιπασμάτων σε «μια ειδική τιμή η οποία ήταν περίπου αντίστοιχη προς προς το τιμολόγιο ΣΤ [τιμή F]» [25]. Αν η Gasunie εφάρμοζε μια ισοδύναμη τιμή αερίου στους Βέλγους και λοιπούς παραγωγούς αμμωνίας (στον βαθμό που ένας εξαγωγέας αερίου μπορεί να επηρεάζει τις σχετικές με τιμές αποφάσεις σε άλλα κράτη μέλη) [26], τούτο ούτε θα νόθευε τον ανταγωνισμό ούτε θα απειλούσε το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Κατ' αυτόν τον τρόπο, μια τέτοια τιμή δεν θα ενέπιπτε στην απαγόρευση του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, έστω και αν η μείωση τιμής αποτελούσε ενίσχυση, δηλαδή χορηγούνταν για λόγους άλλους εκτός των συνήθων εμπορικών λόγων.

20. Είναι απολύτως δυνατό το ενδεχόμενο μια προτιμησιακή τιμή να χορηγηθεί μόνο στους παραγωγούς αμμωνίας ενός κράτος

23 — Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Verloren van Themaat στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 213/81, 214/81 και 215/81, Norddeutsches Vieh-und Fleischkontor Herbert Will κ.λπ. (απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 1982, Συλλογή 1982, σ. 3583, συγκεκριμένα 3617), και την απόφαση Van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής, που έχει προπαρατεθεί ανωτέρω στην υποσημείωση 4, σκέψεις 28 έως 30.

24 — Βλ., π.χ., τις αποφάσεις Van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής, που έχει προπαρατεθεί ανωτέρω στην υποσημείωση· της 14ης Νοεμβρίου 1984, υπόθεση 323/82, Intermills κατά Επιτροπής (Συλλογή 1984, σ. 3809), και της 13ης Μαρτίου 1985, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 296/82 και 318/82, Leeuwarder Papierwarenfabriek κατά Επιτροπής (Συλλογή 1985, σ. 809).

25 — Αιτιολογική σκέψη 8 της αποφάσεως, εβδόμη και πέμπτη περίπτωση αντίστοιχα.

26 — Οι σχετικές με τις τιμές αερίου αποφάσεις στο Βέλγιο λαμβάνονταν πάντοτε από την εταιρία διανομής Distrigaz και τον εποπτεύντα φορέα, την Comité de Contrôle.

μέλους και όχι στους παραγωγούς ενός άλλου, και τούτο λόγω του μεγέθους και βαθμού αδυναμίας της σχετικής βιομηχανίας στις δύο χώρες. Κάτι τέτοιο θα αποτελούσε μια συνήθη διαφοροποιημένη τιμή· ένας τέτοιος ορισμός τιμής δεν θα αποτελούσε ενίσχυση, έστω και αν επηρέαζε (και μάλλον θα επηρέαζε) τις σχετικές από άποψη ανταγωνισμού θέσεις των οικείων επιχειρήσεων, εφόσον θα ήταν εμπορικώς δικαιολογημένος. Το κριτήριο της Επιτροπής σχετικά με την εμπορική αντίδραση θα ικανοποιούνταν. Εξάλλου, μια εμπορικώς αδικαιολόγητη προτιμησιακή τιμή (π.χ. μια ενίσχυση) θα μπορούσε, έστω και αν κάτι τέτοιο είναι ήκιστα πιθανό, να επεκταθεί στους παραγωγούς αμμωνίας εντός ολόκληρης της Κοινότητας επί ίσοις όροις χωρίς να υφίσταται παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, και τούτο για τον λόγο ότι αυτό δεν θα απειλούσε το εμπόριο ή τον ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς.

21. Επομένως, θεωρητικώς, τα δύο κριτήρια της Επιτροπής θα ήταν δυνατό, ανεξάρτητα το ένα από το άλλο, να στηρίξουν την απόφαση. Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί, σε σχέση με τη χορήγηση εξαιρέσεως βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, ότι, σε περίπτωση που οι διάφορες προϋποθέσεις για την έκδοση αποφάσεως της Επιτροπής ισχύουν εναλλακτικώς, η απόφαση πρέπει να θεωρείται έγκυρη έστω και αν αποδεικνύεται ότι πληρούται μία μόνο από τις προϋποθέσεις αυτές [27]. Αντιθέτως, συνάγεται λογικώς ότι, σε περίπτωση που οι προϋποθέσεις για την έκδοση μιας αποφάσεως είναι σωρευτικές, όπως συμβαίνει όσον αφορά τη διαπίστωση της υπάρξεως κρατικής ενισχύσεως απαγορευομένης από το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, μια απόφαση με την οποία προβάλλεται άρνηση διαπιστώσεως μιας τέτοιας ενισχύσεως πρέπει να θεωρείται έγκυρη εφόσον είναι σαφές ότι μία ακριβώς απ' αυτές τις προϋποθέσεις *δεν* πληρούται.

22. Ωστόσο, είναι δυνατό να υφίσταται ένας σύνδεσμος, από άποψη αποδεικτικών στοιχείων, μεταξύ των δύο θεωρητικώς ανεξαρτήτων συμπερασμάτων της Επιτροπής: των κριτηρίων των εμπορικών λόγων και της συνοριακής τιμής. Αυτός ο ενδεχόμενος σύνδεσμος υπογραμμίζεται από την απίθανη περίπτωση που μνημονεύεται στην ανωτέρω παράγραφο 20 ότι ένα κράτος μέλος θα μπορούσε να επεκτείνει μια εμπορικώς αδικαιολόγητη προτιμησιακή τιμή — και ενίσχυση — σε επιχειρήσεις εντός ολοκλήρου της Κοινότητας. Καθώς είναι απίθανο κράτη μέλη να χορηγούν εντός ολοκλήρου της Κοινότητας ενισχύσεις σε επιχειρήσεις, η διαπίστωση ότι η Gasunie παρείχε αέριο σε τιμές ίσες προς την τιμή F στους παραγωγούς αμμωνίας εκτός των Κάτω Χωρών μπορούσε να σημαίνει ότι η εν λόγω τιμή αποτελούσε μάλλον μια συνήθη αντίδραση στις ανάγκες αγοράς και στις εμπορικές πιέσεις παρά μια δικαιολογούμενη από πολιτικούς λόγους ενίσχυση. Τούτο δεν αποτελεί ούτε αναγκαία ούτε (αναπόφευκτα) ικανή απόδειξη δικαιολογήσεως για εμπορικούς λόγους, πλην όμως ενέχει σαφώς μια περιστασιακή αποδεικτική αξία σ' έναν κλάδο όπου ο ακριβής ποσοτικός προσδιορισμός των εμπορικών πιέσεων είναι λίαν δυσχερής.

23. Η Επιτροπή τήρησε αυτή τη στάση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, μολονότι είναι πιθανό ότι υπερεξετίμησε το σχετικό επιχείρημα. Ο εκπρόσωπος της Επιτροπής ανέφερε ότι οι ισχυρισμοί που στηρίζονται στους εμπορικούς λόγους και τη συνοριακή τιμή παρουσιάζουν εσωτερική συνάφεια και

27 — Απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 1984, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 43/82 και 63/82, VBVB και VBBB κατά Επιτροπής (Συλλογή 1984, σ. 19, σκέψη 61)· απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 1994, συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-39/92 και 40/92, CB & Europay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. II-49, σκέψη 110), και απόφαση της 15ης Ιουλίου 1994, υπόθεση T-17/93, Matra Hachette κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. II-595, σκέψη 104).

αποτελούν ο ένας απόρροια του άλλου· επομένως, η τιμή F δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στο πεδίο του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, στην περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στα *δύο* ερωτήματα. Απαντώντας σε ερώτηση του Δικαστηρίου, η Επιτροπή ανέφερε ότι τα δύο ερωτήματα συνδέονταν μεταξύ τους, και τούτο για τον λόγο ότι, εάν η Gasunie δεν μπορούσε να ανθέξει την απώλεια της ολλανδικής αγοράς αζωτούχων λιπασμάτων, δεν θα μπορούσε πολλώ μάλλον να ανθέξει την απώλεια αυτής του Βελγίου.

24. Το επιχείρημα αυτό δεν είναι, κατά την αποψή μου, απολύτως ορθό. Η επέκταση σε άλλα κράτη μέλη μιας αντίστοιχης προτιμησιακής τιμής καταδεικνύει ότι η τιμή είναι προφανώς εμπορική. Ωστόσο, η άρνηση συνοριακής τιμής, πράγμα που θα επέτρεπε στη βελγική εταιρία διανομής να προσφέρει τιμή αντίστοιχη προς την τιμή F στο Βέλγιο, δεν θα σήμαινε αυτομάτως ότι η ολλανδική τιμή δεν αποτελούσε εμπορική αντίδραση στις συνθήκες αγοράς, καθώς οι συνθήκες αγοράς στις δύο χώρες θα μπορούσαν να είναι εντελώς διαφορετικές. Η Επιτροπή πλανήθηκε υποστηρίζοντας την ύπαρξη ενός αυτομάτου συνδέσμου μεταξύ των δύο. Είναι δυνατόν το πρώτο συμπέρασμα να αποτελεί, από άποψη αποδείξεως, απόρροια του δευτέρου, το αντίστροφο όμως είναι λίαν απίθανο. Η εμπορική φύση της τιμής F στις Κάτω Χώρες θα μπορούσε να αποδειχθεί (κατά πιθανότητα) από την επέκτασή της σε άλλα κράτη μέλη, αλλά η διαπίστωση ότι η τιμή είναι εμπορική δεν οδηγεί αναπόφευκτα, ούτε εξαρτάται, στη διαπίστωση της αντιστοιχίας της συνοριακής τιμής αερίου που προορίζεται για τους παραγωγούς αμμωνίας σε άλλα κράτη μέλη.

25. Ο εκπρόσωπος της Επιτροπής παραδέχθηκε, απαντώντας σε άλλη ερώτηση του Δικαστηρίου, ότι τα χαρακτηριστικά της παραγωγής είναι δυνατόν να ποικίλλουν από τη μία χώρα στην άλλη. Πρόσθεσε όμως ότι, αν η Επιτροπή είχε διαπιστώσει ότι το αέριο δεν διετίθετο σε τιμή αντίστοιχη προς την τιμή F στους παραγωγούς αμμωνίας των άλλων κρατών μελών, θα έπρεπε να ερευνήσει τους λόγους. Ο εν λόγω εκπρόσωπος επεσήμανε επίσης ότι η απόφαση επί της τιμής του αερίου που χρησιμοποιείται ως πρώτη ύλη, η οποία αντικατέστησε την τιμή F, εξαρτά ρητώς την έγκριση της Επιτροπής από την αντιστοιχία μεταξύ των ολλανδικών τιμών και των εξαγωγικών τιμών (και τούτο ασχέτως, καθώς φαίνεται, από οποιεσδήποτε αντικειμενικές διαφορές που είναι δυνατόν να υφίστανται μεταξύ των διαφόρων αγορών) [28].

26. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η Επιτροπή κατέστησε σαφές ότι (καίτοι θα ήταν δυνατό *θεωρητικώς* να υποστηριχθεί ως ανεξάρτητο) το συμπέρασμά της ότι η τιμή F ήταν δικαιολογημένη από εμπορικούς λόγους εξηρτάτο *στην πραγματικότητα* από το συμπέρασμά της σχετικά με τη συνοριακή τιμή. Εν προκειμένου, προκύπτει ότι το σχετικό με τη συνοριακή τιμή συμπέρασμα έχει σχέση τόσο με την πιθανή νόθευση του ανταγωνισμού και την απειλή κατά του εμπορίου όσο και με το προκαταρκτικό πρόβλημα της υπάρξεως ενισχύσεως. Επομένως, θα απέβαινε μοιραίο και για τα δύο συμπεράσματα επί των οποίων στηρίζεται η απόφαση, και κατά το μέτρο αυτό για την ίδια την απόφαση, αν διαπιστωνόταν ότι η Επιτροπή έχει πλανηθεί σε σχέση με τη συνοριακή τιμή. Αντιθέτως, αν γίνει δεκτό το κριτήριο της συνοριακής τιμής, η απόφαση θα μπορούσε να θεωρηθεί έγκυρη έστω και αν το Δικαστήριο απέρριπτε το κριτήριο της δικαιολογήσεως για εμπορικούς λόγους για άλλες αιτίες σχετικές αποκλειστικά με τις συνθήκες αγοράς στις Κάτω Χώρες. Ωστόσο, έχω ήδη επισημάνει το πόσο είναι απίθανη μια τέτοια διαπίστωση: η διαπίστωση αυτή λαμβάνει ως δεδομένο την εκ

28 — Ανακοίνωση της Επιτροπής της 11ης Νοεμβρίου 1992, που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση· βλ., επίσης, την απόφαση της Επιτροπής της 7ης Δεκεμβρίου 1993, που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση 21.

μέρους κράτους μέλους χορήγηση κρατικής ενισχύσεως σε παραγωγούς σε άλλα κράτη μέλη.

27. Θεωρώ επίσης αναγκαίο να προβώ σε μερικές προκαταρκτικές παρατηρήσεις σχετικά με το βάρος αποδείξεως και τον ρόλο που διαδραματίζει το Δικαστήριο στο πλαίσιο μιας προσφυγής ακυρώσεως όπως η υπό κρίση. Το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να διαπιστώσει αν μια συγκεκριμένη πρακτική κράτους μέλους ή ελεγχομένης από το κράτος αρχής ή επιχειρήσεως αποτελεί κρατική ενίσχυση απαγορευομένη από το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Το έργο αυτό ανήκει αποκλειστικώς στην Επιτροπή και (υπό ορισμένες περιστάσεις) στο Συμβούλιο βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 1, της Συνθήκης [29]. Μια απόφαση του Δικαστηρίου με την οποία θα ακυρωνόταν απόφαση βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, θα ήταν δυνατό να αφήσει στην Επιτροπή (ή στο Συμβούλιο) λίγες ουσιαστικές εναλλακτικές επιλογές όταν αυτή (ή αυτό) επανεξετάζει τη στάση της (του), τούτο όμως αποτελεί άλλο ζήτημα. Επομένως, το προσφεύγον δεν χρειάζεται να αποδείξει ότι η τιμή F συνιστά κρατική ενίσχυση.

28. Η εφαρμογή του συστήματος κρατικών ενισχύσεων των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης συνεπάγεται την εκτίμηση περιπλόκων οικονομικών καταστάσεων, επί των οποίων οι γνώμες είναι δυνατό να διαφέρουν σημαντικότατα. Επομένως, στην Επιτροπή έχει χορηγηθεί ευρεία εξουσία εκτιμήσεως, το δε Δικαστήριο έχει καταστήσει σαφές, με πάγια νομολογία του, ότι ο ρόλος του δεν είναι να υποκαθιστά την Επιτροπή στις εκτιμήσεις της. Το Δικαστήριο, εξετάζοντας τη νομιμό-τητα της εκ μέρους της Επιτροπής ασκήσεως της εξουσίας λήψεως αποφάσεων σε τέτοιους τομείς, περιορίζεται να εξετάζει αν η απόφαση πάσχει δικαστικό ελάττωμα, πρόδηλη πλάνη όσον αφορά τα πραγματικά ή νομικά περιστατικά, κατάχρηση εξουσίας ή υπέρβαση των ορίων της σημαντικής ελευθερίας εκτιμήσεως που διαθέτει η Επιτροπή [30].

29. Προκειμένου να αποδειχθεί ότι η Επιτροπή έχει υποπέσει, όσον αφορά την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, σε πρόδηλη πλάνη δικαιολογούσα την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Βελγική Κυβέρνηση οφείλει να πείσει το Δικαστήριο είτε ότι η απόφαση στηρίζεται σε πραγματικές διαπιστώσεις που είναι αντικειμενικώς και προφανώς εσφαλμένες είτε ότι με την απόφαση εκείνη από αναμφισβήτητα περιστατικά συνήχθησαν πραγματικά συμπεράσματα τα οποία είναι αντικειμενικώς και προφανώς εσφαλμένα [31]. Ο προσφεύγων φέρει ένα σημαντικό βάρος αποδείξεως, και τούτο λόγω της μεγάλης διστακτικότητας του Δικαστηρίου να υποκαθιστά με την εκτίμησή του αυτήν της Επιτροπής σχετικά με πραγματικά περιστατικά ως προς τα οποία είναι, λογικώς, δυνατό να υποστηρίζονται διαφορετικές απόψεις. Πρέπει να καταδειχθεί ενώπιον του Δικαστηρίου, με αρκετή βεβαιότητα [32], ότι η

29 — Βλ., π.χ., την απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1980, υπόθεση 73/79, Philip Morris κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1980, μέρος ΙΙΙ, σ. 13, σκέψη 24)· την προπαρατεθείσα στην ανωτέρω υποσημείωση 24 απόφαση Intermills κατά Επιτροπής, και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Mischo στην απόφαση CdF Chimie Azf κατά Επιτροπής, που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση, παράγραφος 11.

30 — Βλ. π.χ., την απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 1971, υπόθεση 37/70, Rewe-Zentrale κατά Hauptzollamt Emmerich (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 677)· απόφαση της 14ης Μαρτίου 1973, υπόθεση 57/72, Westzucker κατά Einfuhr-und Vorratsstelle für Zucker (Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 499, σκέψη 14)· απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 1977, υπόθεση 29/77, Roquette Frères (Συλλογή τόμος 1977, σ. 541, σκέψεις 19 και 20)· απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 1979, υπόθεση 98/78, Racke (Συλλογή τόμος 1979/Ι, μέρος Ι, σ. 55, σκέψη 5)· απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 1980, υπόθεση 138/79, Roquette Frères κατά Συμβουλίου (Συλλογή τόμος 1980/ΙΙΙ, σ. 313, σκέψη 25), και απόφαση της 7ης Μαΐου 1987, υπόθεση 255/84, Nachi Fujikoshi κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1987, σ. 1861, σκέψη 21).

31 — Ισχυρισμοί σχετικά με πραγματική πλάνη αναφορικά με το τελευταίο, δεύτερο είδος, συχνά είναι δυνατό να αναδιαρθρώνονται ως ισχυρισμοί νομικής πλάνης, όπως έχει συμβεί αρκετές φορές στην υπό κρίση υπόθεση.

32 — Τούτο αποτελεί το πρότυπο αποδείξεως που συνέστησε ο γενικός εισαγγελέας Gand στην υπόθεση 8/65, Acciaierie e Ferriere Pugliesi κατά Ανωτάτης Αρχής (απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 1966, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 241), και προτάθηκε, στη συνέχεια, ως μια από τις καλύτερες μεταξύ των ποικίλων διατυπώσεων που έχουν χρησιμοποιηθεί στη νομολογία του Δικαστηρίου από τον Lasok K. P. E.: *The European Court of Justice: Practice and Procedure*, δεύτερη έκδοση, London, Butterworths, 1994, σ. 431.

Επιτροπή έχει υποπέσει σε πραγματικές πλάνες οι οποίες και έχουν υπονομεύσει τα τελικά της συμπεράσματα.

30. Τούτο δεν σημαίνει ότι η Επιτροπή θα πρέπει απλώς να περιμένει, σε τέτοιες περιπτώσεις, να δει αν ο προσφεύγων μπορεί να προσκομίσει επαρκή αποδεικτικά στοιχεία για να ανατρέψει το υπέρ αυτής τεκμήριο σχετικά με την εκ μέρους της εκτίμηση των περιστατικών. Το Δικαστήριο μπορεί να ζητήσει περισσότερες αποδείξεις και από τους δύο διαδίκους σχετικά με τους συγκρουόμενους ισχυρισμούς τους [33]. Στην υπό κρίση υπόθεση, π.χ., το Δικαστήριο έθεσε γραπτή ερώτηση στη Βελγική Κυβέρνηση υπό το φως ενός πίνακα που είχε κατατεθεί ως αποδεικτικό στοιχείο από την Επιτροπή σχετικά με την πρόοδο των διαπραγματεύσεων αναφορικά με τη συνοριακή τιμή.

i) Η συνοριακή τιμή

31. Η Βελγική Κυβέρνηση προέβαλε ορισμένα επιχειρήματα σε σχέση με τη συνοριακή τιμή. Με αυτά επιδιώκει να ανατρέψει το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι η τιμή F δεν ευνοούσε τους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας σε σύγκριση με τους παραγωγούς αμμωνίας στα άλλα κράτη μέλη [34].

32. Στην παράγραφο 8, πέμπτη περίπτωση, της αποφάσεως αναφέρεται:

«Για τις γαλλικές, τις βελγικές και τις γερμανικές εταιρίες διανομής, στις οποίες η Gasunie παρέδιδε ορισμένες ποσότητες αερίου, εφαρμοζόταν, για τις ποσότητες οι οποίες προοριζονταν για τη βιομηχανία κατασκευής αζωτούχων λιπασμάτων, μια ειδική τιμή [συνοριακή τιμή] η οποία ήταν περίπου αντίστοιχη προς το τιμολόγιο ΣΓ [τιμή F].»

Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η συνοριακή τιμή για την εξαγωγή ολλανδικού αερίου στο Βέλγιο ήταν, για σημαντικό διάστημα, υψηλότερη της τιμής F. Τούτο φαίνεται να είναι ορθό, πλην όμως στερείται καθοριστικής σημασίας. Κάποια παρανόηση προέκυψε από μια άστοχη έκφραση που χρησιμοποίησε η Επιτροπή στην προαναφερθείσα φράση. Ωστόσο, τούτο δεν μπορεί να επηρεάσει το κύρος της αποφάσεως.

33. Η αναφερόμενη στα διαδικαστικά έγγραφα ως συνοριακή τιμή ήταν μια συνολική τιμή που ίσχυε για όλες τις εξαγωγές αερίου στο Βέλγιο και αποτελούσε αντικείμενο αναδιαπραγματεύσεως ανά τριετία: ολόκληρο το αέριο που μέσω των σωλήνων της Gasunie διοχετευόταν στη βελγική εταιρία διανομής Distrigaz επωλείτο σε ενιαία τιμή ασχέτως του προορισμού του εντός του Βελγίου. Είναι γνωστό ότι η τιμή αυτή αποτελούσε την κατάληξη μιας περίπλοκης διαδικασίας διαπραγματεύσεων. Η συνοριακή τιμή αποτελούσε έναν μέσο σταθμικό όρο με βάση τον όγκο, υπαγορευόμενο από την προσδοκώμενη τελική τιμή πωλήσεως στους

33 — Βλ. και πάλι τις παρατηρήσεις του γενικού εισαγγελέα Gand στην υπόθεση Acciaierie e Ferriere Pugliesi κατά Ανωτάτης Αρχής, που έχει παρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση 32, παράγραφος 12· βλ. επίσης τις παρατηρήσεις του γενικού εισαγγελέα Lagrange στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 29/63, 31/63, 36/63, 39/63 έως 47/63, 50/63 και 51/63, Usines de la Providence κ.λπ. κατά Ανωτάτης Αρχής (απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1965, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 197), και απόφαση της 16ης Ιουνίου 1971, υπόθεση 18/70, Duraffour κατά Συμβουλίου (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 861, σκέψη 31).

34 — Σκέψη 27 της αποφάσεως.

διαφόρους κλάδους στο Βέλγιο (οικιακός, εμπορικός και βιομηχανικός, γενικώς ειπείν) και την αναλογία της συνολικής παροχής αερίου που αναμενόταν για καθέναν από τους κλάδους αυτούς σε κάθε μια από τις τριετείς περιόδους, και είχαν συμπεριληφθεί σ' αυτή το κόστος μεταφοράς και τα λοιπά γενικά έξοδα καθώς και το κέρδος της Gasunie. Με τη σειρά της, η τελική τιμή πωλήσεως για κάθε κλάδο εξηρτάτο, σε σημαντικό βαθμό, από την τιμή των σχετικών ανταγωνιστικών πετρελαϊκών προϊόντων — αεριέλαιο σε μερικές περιπτώσεις, βαρύ έλαιο σε άλλες — συν ένα πριμ για τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα του αερίου. Αυτό το σύστημα καθορισμού τιμής είναι γνωστό ως netback.

34. Καθώς ορισμένοι πελάτες (κυρίως οικιακοί χρήστες) κατέβαλαν πολύ υψηλότερη τιμή για το αέριο απ' ό,τι άλλοι, η συνολική μέση συνοριακή τιμή έκειτο κάπου μεταξύ των ακραίων τιμών που ίσχυαν στις διάφορες κατά κλάδους αγορές. Επομένως, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι η τιμή αυτή ήταν συχνά υψηλότερη από την τελική τιμή πωλήσεως σε κλάδους μεγάλης καταναλώσεως όπου ισχύουν χαμηλότερες τιμές, όπως η βιομηχανία. Η αναφορά της Επιτροπής σε μια «ειδική [συνοριακή] τιμή (...) περίπου αντίστοιχη προς το τιμολόγιο ΣΤ [τιμή F]» σαφώς σημαίνει, κατόπιν σχετικής εξετάσεως, όχι τη συνολική συνοριακή τιμή, αλλά το στοιχείο που υπεισέρχεται στον υπολογισμό αυτής της τελικής τιμής που στηριζόταν στα προβλεπόμενα επίπεδα πωλήσεων και τιμών αερίου στη βελγική βιομηχανία παρασκευής αμμωνίας. Το αν η τιμή που είχε προγραμματισθεί για τη βελγική βιομηχανία αμμωνίας, που λαμβανόταν υπόψη στον σχηματισμό της συνολικής συνοριακής τιμής, ήταν, με εξαίρεση τα μεταφορικά και λοιπά έξοδα, κατά το μάλλον ή ήττον αντίστοιχη προς την τιμή F αποτελεί χωριστό, καίτοι κύριας σημασίας, ζήτημα το οποίο θα εξετασθεί κατωτέρω.

35. Η Βελγική Κυβέρνηση, η Επιτροπή και η Ολλανδική Κυβέρνηση είναι σύμφωνες επί των βασικών κριτηρίων για τον υπολογισμό της συνοριακής τιμής, μολονότι οι εκπρόσωποι τόσο του Βελγίου όσο και της Επιτροπής ανέφεραν, κατά την προφορική διαδικασία, ότι ο ανωτέρω περιγραφείς μηχανισμός δίδει μια κάπως εξιδανικευμένη εικόνα της διαδικασίας των διαπραγματεύσεων. Φαίνεται ότι κατά τις διαπραγματεύσεις αυτές η Gasunie επεδίωκε, όπως είναι φυσικό, να δικαιολογήσει, με αναφορά στα κριτήρια του netback, υψηλότερη τιμή, και η Distrigaz χαμηλότερη. Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η συνοριακή τιμή αποτελούσε μια ενιαία τιμή η οποία δεν ήταν δυνατόν, μέσω μιας αντίστροφης συλλογιστικής, να τεμαχιστεί στις διάφορες κατά κλάδους συστατικές της τιμές. Τούτο δικαιολογείται από δύο λόγους, συγκεκριμένα τον τρόπο υπολογισμού του πριμ και το γεγονός ότι, σύμφωνα με την αρχή «take or pay» (πάρε ή πλήρωσε) οι μη παραληφθείσες ποσότητες αερίου έπρεπε να πληρωθούν στη συνοριακή τιμή, και τούτο ασχέτως του τμήματος αγοράς για το οποίο αυτές προορίζονταν αρχικώς.

36. Θα πρέπει να παρατηρηθεί, εν παρόδω, ότι οι ισχυρισμοί του Βελγίου σχετικά με τον υπολογισμό του πριμ φαίνονται να πάσχουν από κάποια εσωτερική αντίφαση, καθώς, αφενός, αφήνουν να νοηθεί ότι το πριμ υπολογιζόταν ανά τομέα και, αφετέρου, επισημαίνουν ότι τούτο αποτελούσε το αποτέλεσμα εμπορικών διαπραγματεύσεων μεταξύ των συναλλασσομένων για το σύνολο της αγοράς [35]. Η αρχή «take or pay» (με την οποία η Distrigaz εγγυώταν όντως τις προγραμματισθείσες πωλήσεις) θα μπορούσε να προκαλέσει, κατά περίπτωση, κάποιο μπελά, στην περίπτωση που θα έπρεπε να εφαρμοστεί. Ουχ ήττον, η υποχρέωση

35 — Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το πριμ υπολογιζόταν χωριστά για κάθε τμήμα αγοράς.

πληρωμής της συνοριακής τιμής για υπό ανάληψη ποσότητες αερίου δεν ήταν κατ' ανάγκη πάντοτε λιγότερο πλεονεκτική για την Distrigaz από την πληρωμή σε μια τιμή που θα στηριζόταν στην τελική τιμή πωλήσεως στον υπο-λειτουργούντα τομέα· τούτο φαίνεται ότι εξαρτάται από το επίπεδο της τιμής αυτής σε σχέση με τη συνοριακή τιμή. Όμως, έστω και αν δεχθώ ότι είναι αδύνατο, αναδρομικώς, να συναγάγω από τη συνοριακή τιμή τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν αρχικώς για τον υπολογισμό της, τούτο ελαχίστη ασκεί επιρροή εφόσον από άλλα στοιχεία, ασχέτως του αν προέρχονται από την ίδια τη διαδικασία διαπραγματεύσεων ή από αλλού, αποδεικνύεται ότι στις συνιστώσες αυτές περιελαμβανόταν μια τελική τιμή πωλήσεως για το αέριο στη βελγική βιομηχανία αμμωνίας κατά το μάλλον ή ήττον αντίστοιχη προς την ολλανδική τιμή F.

37. Η Βελγική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι Βέλγοι παραγωγοί αμμωνίας απειλούνταν από το πλεονέκτημα που η Gasunie είχε χορηγήσει στους Ολλανδούς ανταγωνιστές τους και ότι η Distrigaz είχε αναγκαστεί, από το 1986 έως το 1991, να πωλεί αέριο σ' αυτούς, σε τιμή αντίστοιχη προς την τιμή F, με ετήσια απώλεια άνω των 100 εκατομμυρίων βελικών φράγκων (BFR) [36]. Η Επιτροπή και η Ολλανδική Κυβέρνηση ανταπαντούν ότι αυτές οι απώλειες ήταν μάλλον επιφανειακές παρά πραγματικές και οφείλονταν αποκλειστικώς στη λογιστική πρακτική της Distrigaz. Έχει ήδη επισημανθεί ότι η συνορική τιμή θα μπορούσε κάλλιστα να είναι υψηλότερη από την τελική τιμή πωλήσεως αερίου σε ορισμένους κλάδους. Καθώς τα κέρδη της Distrigaz από πωλήσεις αερίου υπολογίζονταν, σε όλες τις περιπτώσεις, βάσει της συνορικής τιμής, ήταν αναπόφευκτο να σημειώνονται απώλειες με τις πωλήσεις στους κλάδους αυτούς λαμβανομένους μεμονωμένως. Κατά το μέτρο που η συνοριακή τιμή αντικατόπτριζε την τελική τιμή πωλήσεως και τον όγκο πωλήσεων σε *όλους* τους κλάδους, οι απώλειες αυτές θα μπορούσαν να αντισταθμιστούν από υψηλά κέρδη σε άλλους κλάδους (π.χ. τον οικιακό) όπου το αέριο επωλείτο σε τιμή υψηλότερη αυτής της συνοριακής τιμής. Κατ' αυτόν τον τρόπο επανερχόμεθα στο πρόβλημα του τρόπου σχηματισμού της συνοριακής τιμής. Η Επιτροπή τονίζει ότι η Distrigaz είχε σημαντικά και αυξανόμενα συνολικά κέρδη κατά τη σχετική περίοδο. Ο εκπρόσωπος της Βελγικής Κυβερνήσεως απάντησε κατά την προφορική διαδικασία ότι το ποσοστό κέρδους της Distrigaz (μεταξύ 4 και 13 % ετησίως) ήταν σαφώς χαμηλότερο αυτού της Gasunie (20 %). Όμως, έστω και αν τούτο είναι ορθό, υπάρχουν ένα σωρό αστάθμητοι παράγοντες (π.χ. η υψηλότερη τιμή του αερίου Νορβηγίας και Αλγερίας που εισάγει η Distrigaz, το γεγονός ότι το Βέλγιο, αντίθετα με τις Κάτω Χώρες, δεν διαθέτει εγκαταστάσεις παραγωγής αερίου) που καθιστούν δυσχερή τη συναγωγή συμπερασμάτων για τη σχέση μεταξύ της συνοριακής τιμής και της τιμής F.

38. Κατά την περίοδο μεταξύ Οκτωβρίου 1984 και Οκτωβρίου 1986, η Gasunie χορήγησε έκπτωση στην Distrigaz για ένα τμήμα γνωστό ως «αμυντικό» τμήμα *ίση προς το 20 %* του συνολικώς πωληθέντος αερίου. Η έκπτωση αυτή χρησίμευσε, ύστερα από σύσταση της αρμοδίας για τον καθορισμό τιμών βελγικής αρχής, της Comité de contrôle, για την κάλυψη του κόστους της εφαρμογής στους Βέλγους παραγωγούς αμμωνίας μιας τιμής αντίστοιχης προς την τιμή F. Η Βελγική Κυβέρνηση υποστήριξε αρχικώς ότι δεν υφίστατο τυπικός σύνδεσμος μεταξύ της εκπτώσεως για το αμυντικό τμήμα, της τιμής F και της κρίσης στη βιομηχανία αμμωνίας και ότι το αμυντικό τμήμα χορηγήθηκε ως αντίδραση στη συγκεκριμένη απειλή της Distrigaz να προμηθευτεί το εξαιρετικώς φθηνό αέριο της τότε Σοβιετικής Ένωσης.

36 — Παρεμπιπτόντως, αυτό το ίδιο επιχείρημα συνεπάγεται ότι οι προμηθεύοντες αέριο επιδιώκουν, μέσω προτιμησιακών τιμών, να διατηρούν την ανταγωνιστικότητα των σημαντικών τους πελατών.

39. Εξάλλου, η Επιτροπή και η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστήριξαν ότι το αμυντικό τμήμα αποτελούσε περίπου το 7,5 % της βελγικής καταναλώσεως αερίου, πράγμα που αντιστοιχούσε στις ποσότητες αερίου που χρησιμοποιήθηκαν από τους Βέλγους παραγωγούς αμμωνίας κατά την περίοδο αναφοράς. Επομένως, το αμυντικό τμήμα αποδεικνύει τις προσπάθειες της Gasunie να δώσει τη δυνατότητα στην Distrigaz να καθορίσει τιμή αντίστοιχη προς την τιμή F για τους παραγωγούς αμμωνίας στο Βέλγιο. Το γεγονός ότι δεν υπήρχε στη σύμβαση προμηθείας ρητός σύνδεσμος μεταξύ του αμυντικού τμήματος και της τιμής που έπρεπε να χρεωθεί για τους παραγωγούς αμμωνίας οφείλετο αποκλειστικά στο γεγονός ότι η Gasunie δεν είχε καμιά εξουσία να υπαγορεύει τους όρους πωλήσεως που εφαρμόζονταν από αλλοδαπές εταιρίες διανομής.

40. Η Βελγική Κυβέρνηση παραδέχθηκε σιωπηρώς, στο τελευταίο μέρος της έγγραφης διαδικασίας και ρητώς κατά την προφορική διαδικασία, ότι υπήρχε κάποια σχέση μεταξύ του αμυντικού τμήματος και της τιμής αερίου για τους παραγωγούς αμμωνίας, και τούτο έστω και αν η απειλή αγοράς αερίου από τους Σοβιετικούς χρησιμοποιήθηκε για να καταστεί ισχυρότερη η θέση της Distrigaz στις διαπραγματεύσεις. Όμως, το Βέλγιο υποστηρίζει τώρα ότι από τη θέση της Επιτροπής προκύπτει εμμέσως ότι μόνο κατά τη διάρκεια της διετούς περιόδου εφαρμογής του αμυντικού τμήματος επεδίωξε η Gasunie να καταστεί δυνατό στην Distrigaz να εφαρμόσει στη βελγική αγορά τιμή αντίστοιχη προς την τιμή F χωρίς να υποστεί ζημίες και ότι η Distrigaz υπέστη τέτοιες ζημίες μετά τον Οκτώβριο του 1986 οπότε συνέχισε να ορίζει αντίστοιχη τιμή στους Βέλγους παραγωγούς αμμωνίας.

41. Τούτο αντικρούεται από την Επιτροπή. Το εν λόγω κοινοτικό όργανο υπογραμμίζει τον μεταβλητό χαρακτήρα της μειωμένης τιμής F, που αυξομειωνόταν περιοδικώς ως αντίδραση στις μεταβολές της τιμής της αμμωνίας σε σχέση με αυτήν του αερίου για τους βιομηχανικούς χρήστες. Το αμυντικό τμήμα χορηγήθηκε από την Gasunie όταν η μειωμένη τιμή F βρισκόταν στο μέγιστο σημείο της (5 cents/m^3). Από το επιχείρημα της Επιτροπής συνάγεται εμμέσως ότι στη συνοριακή τιμή είχε ληφθεί υπόψη η τελική τιμή πωλήσεως αερίου στους Βέλγους παραγωγούς αμμωνίας στην οποία περιλαμβανόταν μια έκπτωση η οποία ήταν χαμηλότερη από τη μεγίστη δυνατή βάσει της τιμής F στις Κάτω Χώρες. Επομένως, όταν η χορηγούμενη βάσει της τιμής F μείωση έφθασε το μέγιστο ύψος της στις Κάτω Χώρες, κατέστη αναγκαίο να συμπληρωθεί από κάποιο εξαιρετικό μέτρο η μείωση που επιτύγχανε η Distrigaz μέσω της συνοριακής τιμής. Το αμυντικό τμήμα μπορεί να θεωρηθεί ως ένα τέτοιο εξαιρετικό μέτρο.

42. Η Επιτροπή παραπέμπει σε έναν πίνακα όπου διαγράφεται το ύψος της μειώσεως που είχε χορηγηθεί στους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας καθόλη τη διάρκεια της περιόδου ισχύος της τιμής F [37]. Τούτο καταδεικνύει ότι η μεγίστη μειωμένη τιμή του 5 cents/m^3 ίσχυσε καθόλη την περίοδο εφαρμογής του αμυντικού τμήματος (με εξαίρεση το τελευταίο τετράμηνο) και δεν εφαρμόστηκε μεταγενέστερα όταν, με εξαίρεση λίαν συντόμων περιόδων, η μείωση ήταν είτε 2 είτε 2,5 cents/m^3. Τούτο καταδεικνύει επίσης ότι η μεγίστη μειωμένη τιμή F εφαρμόστηκε καθόλο το διάστημα ενός περίπου έτους πριν απ' αυτήν του αμυντικού τμήματος, τούτο δε είναι λιγότερο χρήσιμο για τη στήριξη της επιχειρηματολογίας της Επιτροπής. Ενόψει των περιστάσεων υπό τις οποίες η τιμή F καθιερώθηκε (ως αντίδραση στις επικρίσεις της Επιτροπής σχετικά με το προϋφιστάμενο σύστημα

37 — Βλ. παράρτημα 1 των προτάσεων αυτών σχετικά με τροποποιημένη εκδοχή του πίνακα της Επιτροπής.

τιμών), δεν εκπλήσσει οπωσδήποτε το γεγονός ότι υπήρξε μια μικρή καθυστέρηση μεταξύ της καθιεωρώσεώς της και της επεκτάσεώς της στους αλλοδαπούς πελάτες της Gasunie [38]. Κατά τα λοιπά, το επιχείρημα της Επιτροπής είναι οπωσδήποτε πειστικό, πλην όμως (πάντοτε) υπό την επιφύλαξη ενός ευνοϊκού γι' αυτήν συμπεράσματος όσον αφορά το χωριστό ζήτημα του τρόπου σχηματισμού της συνοριακής τιμής.

43. Όλοι οι διάδικοι είναι σύμφωνοι ως προς τα στοιχεία του συστήματος netback διαμορφώσεως της συνοριακής τιμής, όπως αυτά έχουν ήδη περιγραφεί ανωτέρω. Παρόλα αυτά, υφίσταται μια σοβαρότατη διαφωνία ως προς τις σχετικές με την εφαρμογή λεπτομέρειες. Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι αγοραστές αερίου ως πρώτης ύλης μάλλον παρά ως πηγής ενεργείας δεν θεωρούνταν ως χωριστός τομέας αγοράς. Κατ' αυτόν τον τρόπο, περιλαμβάνονταν απλώς στη γενική βιομηχανική αγορά, ως προς την οποία η τιμή του αερίου καθοριζόταν με αναφορά στο βαρύ καύσιμο πετρέλαιο χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η τιμή ανταγωνιστικών πρώτων υλών (εν προκειμένω της αμμωνίας). Επιπλέον, το βιομηχανικό τμήμα της συνοριακής τιμής του αερίου είχε τιμαριθμοποιηθεί για να αντικατοπτρίζει την εξέλιξη της τιμής του βαρέος πετρελαίου καύσεως και όχι των τιμών της αμμωνίας ή των άλλων πρώτων υλών. Η θέση της Βελγικής Κυβερνήσεως ότι η συνοριακή τιμή αποτελούσε το μέσο σταθμικό όρο με βάση μόνο τα μεγέθη των δύο συνιστωσών, του οικιακού/εμπορικού κλάδου (υπολογιζομένου βάσει της τιμής του πετρελαίου) και του βιομηχανικού, στηρίζεται σε δύο έγγραφα που προσκομίστηκαν κατά την έγγραφη διαδικασία [39]. Όμως, όσον αφορά και τα δύο έγγραφα, αναγνωρίζεται ότι αυτά δίδουν μια απλοποιημένη εικόνα του μηχανισμού σχηματισμού της τιμής netback. Ο εκπρόσωπος της Βελγικής Κυβερνήσεως προσέθεσε κατά την προφορική διαδικασία ότι η Gasunie παγίως ηρνείτο να δεσμεύεται σχετικά με τη χορήγηση ειδικών εκπτώσεων για τους Βέλγους παραγωγούς αμμωνίας, και τούτο για τον λόγο ότι η εν λόγω εταιρία αποτελούσε απλώς έναν μερικό προμηθευτή της βελγικής αγοράς και δεν θεωρούσε ότι έπρεπε να επιβαρυνθεί με ένα κόστος το οποίο δεν έφεραν οι Νορβηγοί και Αλγερινοί προμηθευτές της Distrigaz.

44. Αντιθέτως, η Επιτροπή διατείνεται ότι ο τρόπος που το Βέλγιο παρουσίασε τον σχηματισμό της συνοριακής τιμή βάσει της οικιακής/εμπορικής και της βιομηχανικής τιμής είναι ατελής. Ο βιομηχανικός κλάδος περιλαμβάνει ορισμένους χωριστούς τομείς, μεταξύ των οποίων και αυτόν των παραγωγών αμμωνίας. Η Επιτροπή, στηριζομένη σ' έναν κατατεθέντα από το Υπουργείο Οικονομίας των Κάτω Χωρών πίνακα υποστηρίζει ότι τα «λιπάσματα» αποτελούν έναν χωριστό τομέα του βιομηχανικού κλάδου. Η αγοραία αξία του αερίου για τον τομέα των αζωτούχων λιπασμάτων προσδιοριζόταν (κατά το μεγαλύτερο μέρος της με βάση την τιμή του βαρέος πετρελαίου καύσεως) χωριστά από αυτήν για τους κλάδους του χαρτιού, της μηχανουργίας, των χημικών προϊόντων κ.λπ. [40] Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η Gasunie όριζε μια τιμή κατά το μάλλον ή ήττον αντίστοιχη προς την τιμή F όσον

38 — Όπως θα καταδειχθεί κατωτέρω, υπάρχουν επίσης αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με το ότι η τιμή F ήταν εμπορικώς λιγότερο ελαστική ως αντίδραση στις μεταβολές των τιμών της αμμωνίας και του βιομηχανικού αερίου κατά το πρώτο έτος της εφαρμογής της απ' ό,τι τα τελευταία έτη.

39 — Το πρώτο αποτελεί απόσπασμα του de Maar H. G.: *Energierecht* (1987), σ. 214 έως 216· το δεύτερο είναι ένα ακαθορίστου προελεύσεως έγγραφο, «Netback approach to border pricing in gas import contracts».

40 — Η Επιτροπή στηρίζεται επίσης σε ορισμένα έγγραφα δημοσιευθέντα από την Distrigaz και την Comité de Contrôle, πλην όμως ουδαμού στα έγγραφα αυτά περιγράφεται η περαιτέρω υποδιαίρεση της βελγικής αγοράς εισαγωγών αερίου πέραν αυτής μεταξύ του οικιακού/εμπορικού, βιομηχανικού και παραγωγής ηλεκτρισμού κλάδων.

αφορά το τμήμα εκείνο των πωλήσεών της αερίου στο Βέλγιο που αντιπροσωπευόταν από τη βελγική βιομηχανία αμμωνίας κατά τις διαπραγματεύσεις για τη συνοριακή τιμή.

45. Το Δικαστήριο έθεσε τη γραπτή ερώτηση στη Βελγική Κυβέρνηση αν ο πίνακας της Επιτροπής μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως βάση για την απόφασή της όσον αφορά την επίλυση της υπό κρίση διαφοράς. Η Βελγική Κυβέρνηση απήντησε αρνητικώς και επανέλαβε ότι κατά τον σχηματισμό της συνοριακής τιμής ουδόλως λαμβάνονταν υπόψη οι χωριστοί βιομηχανικοί τομείς. Επιπλέον, η εν λόγω κυβέρνηση ανέφερε, inter alia, ότι ο πίνακας δεν καταδείκνυε ότι η τιμή αερίου για τον φερόμενο ως χωριστό τομέα των λιπασμάτων επηρεαζόταν από την τιμή της αμμωνίας καθώς και από αυτήν του βαρέος πετρελαίου καύσεως· ότι ο όρος «λιπάσματα» είναι αμφίσημος, και τούτο για τον λόγο ότι οι παρασκευαστές ορισμένων λιπασμάτων, εκτός των αζωτούχων, μπορούσαν να χρησιμοποιούν αέριο ως πηγή ενεργείας μάλλον παρά ως πρώτη ύλη· ότι ο πίνακας αποτελεί απλώς ένα θεωρητικό πρότυπο το οποίο δεν αντικατοπτρίζει την πραγματική πορεία των διαπραγματεύσεων· και ότι, έστω και αν είναι ορθός, ουδεμία πρόβλεψη έγινε για τιμαριθμοποίηση των τιμών αερίου για τον τομέα λιπασμάτων βάσει των διακυμάνσεων της τιμής της αμμωνίας ύστερα από τη διαπραγμάτευση της συνοριακής τιμής. Όλες αυτές οι παρατηρήσεις είναι αξιοπρόσεκτες και πρέπει να ληφθούν υπόψη.

46. Πρέπει καταρχάς να προσδιοριστεί αν ο πίνακας της Επιτροπής αποτελεί ακριβή (καίτοι ίσως θεωρητική) παρουσίαση του τρόπου σχηματισμού της συνοριακής τιμής. Υφίσταται εν προκειμένω ευθεία σύγκρουση μεταξύ των επιχειρημάτων, αφενός, της Βελγικής Κυβερνήσεως και, αφετέρου, της Επιτροπής, υποστηριζομένης από την Ολλανδική Κυβέρνηση. Και στις δύο πλευρές δόθηκε απόλυτη άνεση να προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία προς υποστήριξη των αντιμαχομένων ισχυρισμών τους, πράγμα που συμπληρώθηκε από τη γραπτή ερώτηση του Δικαστηρίου. Τα έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Βελγική Κυβέρνηση, τα οποία, όπως αυτή δήλωσε, είναι απλοποιημένα, δεν έρχονται σε άμεση αντίθεση με τον πίνακα της Επιτροπής, ο οποίος προβάλλεται ως παρέχων μια πλέον λεπτομερή περιγραφή του σχηματισμού της τιμής για έναν κλάδο κατά τη διαδικασία του σχηματισμού της συνοριακής τιμής. Παρά τα όσα διατείνεται η Βελγική Κυβέρνηση, οφείλω να καταλήξω στο συμπέρασμα ότι οι σχετικοί της ισχυρισμοί δεν αποδεικνύονται και ότι ο πίνακας παρέχει μια ακριβή εικόνα, στο μέτρο του δυνατού, του μηχανισμού netback σχηματισμού της συνοριακής τιμής.

47. Εντούτοις, οφείλω επίσης να ασχοληθώ με τα λοιπά επιχειρήματα της Βελγικής Κυβερνήσεως σχετικά με την αδυναμία επικλήσεως του πίνακα προς στήριξη του συμπεράσματος της Επιτροπής ότι είχε παρασχεθεί η δυνατότητα στην Distrigaz να ορίζει για τους Βέλγους παραγωγούς αμμωνίας τιμή αερίου κατά το μάλλον ή ήττον αντίστοιχη προς την ολλανδική τιμή F. Ουδεμία έχει σημασία το ότι ο πίνακας παρέχει μερική μόνο εικόνα της διαδικασίας σχηματισμού της τιμής και δεν μπορεί να απεικονίσει επακριβώς τον τρόπο κατά τον οποίο γινόταν στην πράξη η διαπραγμάτευση των διαφόρων τιμών που λαμβάνονται υπόψη για τον σχηματισμό της συνοριακής τιμής, γινόταν εφόσον ο εν λόγω πίνακας, παρ' όλα αυτά, εμφαίνει (πράγμα που το Βέλγιο δεν μπόρεσε να διαψεύσει) την τυπική βάση επί της οποίας διεξάγονταν οι διαπραγματεύσεις και στην οποία προσχωρούσαν σε σημαντικό βαθμό. Δεν νομίζω ότι ο διφορούμενος χαρακτήρας του όρου «λιπάσματα» με εμποδίζει να στηριχθώ στον πίνακα όσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση, εφόσον δεν αποδείχθηκε ότι οι παρασκευαστές μη αζωτούχων λιπασμάτων περιλαμβάνονταν σ' αυτόν τον

τομέα ή ήσαν σημαντικοί χρήστες αερίου [41]. Ούτε νομίζω ότι η έλλειψη ρητών ενδείξεων στον πίνακα σχετικά με την επιρροή της τιμής της αμμωνίας σ' αυτήν του προοριζομένου για τον τομέα των λιπασμάτων αερίου μπορεί να έχει μοιραίες συνέπειες. Αυτό που έχει σημασία είναι το γεγονός ότι η τιμή του αερίου για τους διάφορους τομείς έχει δηλωθεί ότι υπολογίζεται (υπό την αίρεση της γενικής επιρροής της τιμής του βαρέος πετρελαίου καύσεως σε αναφορά προς την «αγοραία αξία ανά τομέα». Με τα υπομνήματά του το Βέλγιο αναγνωρίζει ότι κατά το μεγαλύτερο διάστημα της σχετικής περιόδου είχε χορηγηθεί από την Distrigaz στους Βέγλους παραγωγούς αμμωνίας έκπτωση παρόμοια προς την τιμή F.

48. Απομένει το δυσχερές πρόβλημα της τιμαριθμοποιήσεως. Καθώς φαίνεται, ορθώς η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι καμιά τιμαριθμοποίηση ανάλογα με την εξέλιξη των τιμών της αμμωνίας δεν είχε προβλεφθεί κατά τον σχηματισμό της συνοριακής τιμής όσον αφορά τη συνιστώσα της τιμής αυτής που αφορούσε τον τομέα λιπασμάτων [42]. Τούτο δεν προκαλεί έκπληξη καθώς η τιμή του βαρέος πετρελαίου καύσεως (με την οποία ήταν συνδεδεμένες οι τιμές του βιομηχανικού κλάδου) εξακολουθούσε να έχει δεσπόζουσα επιρροή επί των τιμών αερίου στον βιομηχανικό κλάδο· η χορηγηθείσα με την τιμή F μείωση και οποιαδήποτε αντίστοιχη μείωση που υπεισήρχετο κατά τον σχηματισμό της συνοριακής τιμής για τον τομέα παραγωγής αμμωνίας αποτελούσε απλώς προσπάθεια μετριασμού των συνεπειών στις βιομηχανίες που χρησιμοποιούσαν αέριο ως πρώτη ύλη ενός αρχικώς προσανατολισμένου προς την ενέργεια συστήματος καθορισμού τιμών. Η Επιτροπή δεν θίγει κατά τρόπο άμεσο το ζήτημα της τιμαριθμοποιήσεως. Η θέση της συνάγεται κατά τρόπο έμμεσο από τη στάση της σε σχέση με το αμυντικό τμήμα. Υποστηρίζει ότι υφίστατο ένας παραλληλισμός μεταξύ, αφενός, της χορηγήσεως και καταργήσεως του αμυντικού τμήματος και, αφετέρου, της παροχής υψηλότερων και χαμηλότερων εκπτώσεων βάσει της τιμής F στις Κάτω Χώρες. Όπως έχω καταδείξει ανωτέρω, από τη θέση της Επιτροπής προκύπτει εμμέσως ότι στη συνοριακή τιμή ελαμβάνετο υπόψη η τελική τιμή πωλήσεως του αερίου στους Βέλγους παραγωγούς αμμωνίας, πράγμα το οποίο περιέκλειε μια έκπτωση η οποία ήταν χαμηλότερη από τη μεγίστη δυνατή βάσει της τιμής F στις Κάτω Χώρες.

49. Έχω ήδη διαπιστώσει ότι το επιχείρημα της Επιτροπής σε σχέση με το αμυντικό τμήμα είναι κατ' ουσίαν ορθό, υπό την επιφύλαξη του συμπεράσματός μου σχετικά με το ευρύτερο ζήτημα του σχηματισμού της συνοριακής τιμής. Ελλείψει αμέσων περί του αντιθέτου αποδεικτικών στοιχείων εκ μέρους της Βελγικής Κυβερνήσεως και υπό το φως της απόψεώς μου ότι οι τιμές αμμωνίας όντως επηρέαζαν την αγοραία αξία του αερίου για τους Βέλγους παραγωγούς αμμωνίας, μπορώ τώρα να διασαφηνίσω τι σημαίνει κατ' ανάγκη και τι προϋποθέτει αυτό το επιχείρημα της Επιτροπής: ότι η συνοριακή τιμή επέτρεπε τη χορήγηση στους παραγωγούς αυτούς μιας μείωσης η οποία, όπως σαφώς καταδεικνύεται από τις περιστάσεις, ήταν χαμηλότερη από τη μεγίστη δυνατή βάσει της τιμής F. Ούτως εχόντων των πραγμάτων, το συμπέρασμά μου είναι ότι οι συνέπειες της συνδέσεως της

41 — Η έκθεση «L'industrie des engrais dans la Communauté économique européenne: situation et perspectives» δείχνει ότι τα αζωτούχα λιπάσματα αντιπροσωπεύουν το ήμισυ περίπου της κοινοτικής παραγωγής λιπασμάτων (σ. 12· δεν υφίστανται διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με εθνική παραγωγή), και περίπου το ήμισυ όλων των καταναλισκομένων στο Βέλγιο και το Λουξεμβούργο λιπασμάτων (σ. 12 και 14). Λαμβανομένης υπόψη της σημασίας του αερίου ως πρώτης ύλης στην παραγωγή αμμωνίας, η κατανάλωση αερίου από τους παρασκευαστές αζωτούχων λιπασμάτων θα ήταν πιθανώς δυνατό να δεσπόζει σ' ένα τομέα της βελγικής αγοράς αερίου, αφορώντος, γενικώς, τα λιπάσματα.

42 — Υποτίθεται ότι στην εξέταση που ακολουθεί, ο τομέας λιπασμάτων και ο τομέας παραγωγής αμμωνίας είναι συνώνυμοι.

συνιστώσας της συνοριακής τιμής σχετικά με την παραγωγή αμμωνίας με την εξέλιξη της τιμής αμμωνίας σε σχέση με αυτήν του βιομηχανικού αερίου είχε επιτευχθεί, όχι βάσει τυπικού μηχανισμού τιμαριθμοποιήσεως, αλλά μ' ένα κατ' εξαίρεση περιστασιακό μέτρο, δηλαδή το αμυντικό τμήμα.

50. Είναι αληθές ότι η Distrigaz έπρεπε να ασκήσει πίεση στην Gasunie προκειμένου να της χορηγηθεί το αμυντικό τμήμα. Ωστόσο, θα ήταν ασύνετο, στο πλαίσιο εμπορικών διαπραγματεύσεων, να θεωρηθεί ότι η Gasunie είχε παράσχει, εκουσίως και αυθορμήτως, περαιτέρω μειώσεις στην Distrigaz, έστω και προκειμένου να διατηρήσει τη βελγική βιομηχανία παραγωγής αμμωνίας ως μια σημαντική αγορά εξαγωγών για το αέριό της. Τούτο προκύπτει από τον έμμεσο τρόπο κατά τον οποίο το ολλανδικό αέριο φθάνει στους πελάτες εκτός των Κάτω Χωρών. Η ύπαρξη ενός μεσάζοντος μπορούσε να ωθήσει την Gasunie να επιδιώξει ώστε η Distrigaz να φέρει κάποιο βάρος από το κόστος (υπό μορφή μικροτέρων κερδών) μιας μειώσεως την οποία και οι δύο εταιρίες θεωρούσαν απαραίτητη. Όπως είναι φυσικό, η Distrigaz θα είχε επιδιώξει να αντισταθεί σ' αυτήν την τάση εκ μέρους της Gasunie. Η Distrigaz, όπως ισχυρίστηκε στην ετήσια έκθεσή της για το 1984, είχε σημειώσει εν προκειμένω σημαντική επιτυχία κερδίζοντας το αμυντικό τμήμα [43]. Ομοίως, οι εμπορικές σχέσεις της Gasunie με την Distrigaz, και μόνο εμμέσως με τους Βέλγους παραγωγούς αμμωνίας, μπορούν να εξηγήσουν τον λόγο για τον οποίο μικρής σημασίας αμυντικά τμήματα δεν επεκτάθηκαν αυτομάτως στην Distrigaz ως αντίδραση στις λιγότερο έντονες διακυμάνσεις του επιπέδου τής μειώσεως βάσει της τιμής F που είχε χορηγήσει η Gasunie, μεταξύ του 1987 και του 1991, στην ολλανδική βιομηχανία αμμωνίας, με την οποία συνδεόταν με άμεση συμβατική σχέση. Τούτο δεν στερεί σημασίας το γεγονός ότι η Distrigaz είχε δυνηθεί χάρη στη μείωση, που περιλαμβανόταν σε όλα τα στάδια της συνοριακής τιμής, να εφαρμόζει στους Βέλγους παραγωγούς αμμωνίας, και κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, τιμή αερίου περίπου αντίστοιχη προς αυτήν που ίσχυε για τη βιομηχανία αμμωνίας στις Κάτω Χώρες.

ii) Η τιμή F ως μη δημόσια αλλά κατευθυντήρια τιμή

51. Η Βελγική Κυβέρνηση αμφισβητεί τη διαπίστωση της Επιτροπής ότι η τιμή F ήταν δημόσια και κατέστη η κατευθυντήρια τιμή στις κοινοτικές αγορές αερίου. Η Βελγική Κυβέρνηση διατείνεται ότι η τιμή F, αντίθετα προς άλλες τιμές της Gasunie, δεν είχε δημοσιοποιηθεί, έστω και αν αυτή δεν ήταν απόρρητη. Η Επιτροπή στηρίζεται, και ορθώς κατά τη γνώμη μου, στην κρίση του Δικαστηρίου στην απόφασή του CdF Chimie Azf κατά Επιτροπής, ότι «η τιμή F είναι πράγματι μια φανερή τιμή της οποίας οι προϋποθέσεις χορηγήσεως είναι δημοσίως γνωστές και απολύτως διαφανείς» [44]. το επιχείρημα της Βελγικής Κυβερνήσεως θα πρέπει, κατά συνέπεια, να απορριφθεί.

52. Κατά την τελευταία φάση της έγγραφης διαδικασίας η Βελγική Κυβέρνηση προέβαλε το επιχείρημα ότι η τιμή αερίου για τους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας είχε

43 — Αφού περιέγραψε τις σχέσεις μεταξύ της Distrigaz και της Comité de Contrôle, η ετήσια έκθεση της Distrigaz για το 1984 αναφέρει: «C'est dans ce cadre que fut examiné à l'initiative du Gouvernement le problème grave posé par l'industrie azotière belge pour laquelle le gaz naturel constitue la matière première intervenant à plus de septante pour cent dans le prix de revient (...). La méthode imaginée par le [Comité de contrôle] en la matière et la diligence de Distrigaz ont finalement permis d'obtenir de Gasunie des solutions durables indispensables» (σ. 22).

44 — Προπαρατεθείσα ανωτέρω στην υποσημείωση, σκέψη 15.

επί πλέον στρεβλωθεί λόγω της επιστροφής σ' αυτούς του μεγαλύτερου μέρους του περιβαλλοντικού φόρου (milieuheffing) που περιλαμβανόταν σε όλες τις τιμές αερίου στις Κάτω Χώρες. Αντιθέτως, η συνοριακή τιμή περιελάμβανε τον περιβαλλοντικό φόρο, ο οποίος είχε επιβληθεί σε όλες τις εξαγωγές ολλανδικού αερίου προς το Βέλγιο, συμπεριλαμβανομένων αυτών που προορίζονταν για τη βελγική βιομηχανία αμμωνίας. Η Βελγική Κυβέρνηση μνημόνευσε επίσης ένα πρόσθετο ποσό 5 BFR ανά gigajoule που καταβαλλόταν από τους Βέλγους παραγωγούς αμμωνίας (χωρίς να αναφέρει σε ποιον καταβαλλόταν). Δεν προκύπτει με σαφήνεια για ποιο λόγο τα ζητήματα αυτά ανέκυψαν σ' αυτό το μέρος της έγγραφης διαδικασίας.

53. Πιστεύω ότι ορθώς η Επιτροπή ισχυρίζεται εν προκειμένω ότι το Βέλγιο προέβαλε νέο νομικό ισχυρισμό, και τούτο αντίθετα προς το άρθρο 42, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου [45]. Η διάταξη αυτή ορίζει:

«Κατά τη διάρκεια της δίκης απαγορεύεται η προβολή νέων ισχυρισμών, εκτός αν στηρίζονται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά την διαδικασία.»

Το μνημονευθέν από τη Βελγική Κυβέρνηση πρόσθετο ποσό, και ο τρόπος κατά τον οποίο είχε επιβληθεί ο περιβαλλοντικός φόρος, μπορούν πράγματι να επηρεάσουν την τελικώς καταβαλλομένη τιμή για αέριο από Ολλανδούς και Βέλγους, αντίστοιχα, παραγωγούς αμμωνίας. Τούτο δεν είναι αρκετό για να επιτρέψει την προβολή των στοιχείων αυτών κατά την τελευταία φάση (ή καθ' οποιαδήποτε άλλη φάση της έγγραφης διαδικασίας δικαστικού ελέγχου της κρίσεως της Επιτροπής ότι η τιμή F δεν αποτελεί απαγορευομένη κρατική ενίσχυση. Αναφορικά με τον περιβαλλοντικό φόρο, ουδεμία έγινε νύξη στα αρχικά υπομνήματα της Βελγικής Κυβερνήσεως ότι το *συνδυασμένο* αποτέλεσμα της τιμής F και μιας άλλης χωριστής μειώσεως *φορολογικού χαρακτήρα* ήταν τέτοιο ώστε να κλονίσει το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι η πρώτη (αντίθετα απο τη δεύτερη) δεν ήταν απαγορευόμενη κρατική ενίσχυση, ή για να καταδείξει πραγματική πλάνη εκ μέρους της Επιτροπής όσον αφορά τη διαπίστωσή της ότι η Distrigaz είχε τη δυνατότητα να επιβάλει στους Βέλγους παραγωγούς αμμωνίας τιμή κατά το μάλλον ή ήττον όμοια προς την τιμή F. Είναι επίσης προφανές ότι η έκπτωση του milieuheffing υφίστατο από το 1988, και δεν μπορεί να προβληθεί ο ισχυρισμός ότι τούτο αποτελεί πραγματικό περιστατικό το οποίο ήρθε στο φως κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Τα ίδια μπορούν να λεχθούν σχετικά με το πρόσθετο ποσό, ως προς το οποίο ουδέν κατ' ουσίαν στοιχείο παρασχέθηκε εκ μέρους της Βελγικής Κυβερνήσεως.

54. Αν το Δικαστήριο εξετάσει την ουσία του επιχειρήματος της Βελγικής Κυβερνήσεως σχετικά με την έκπτωση του περιβαλλοντικού φόρου, θα πρέπει να ισχύσουν περίπου όμοιες θεωρήσεις. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η έκπτωση αυτή αποτελούσε μέτρο ανεξάρτητο της τιμής F, που θα μπορούσε να κριθεί στο πλαίσιο χωριστής

45 — Σχετικά με τη λειτουργία της διατάξεως αυτής, βλ. την απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Μαρτίου 1992, υπόθεση C-282/90, Vreugdenhil κατά Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. I-1937, σκέψεις 9 και 10).

διαδικασίας. Ναι μεν οι προσπάθειες της Gasunie να δώσει τη δυνατότητα στη βελγική βιομηχανία αμμωνίας να αγοράζει αέριο σε τιμή όμοια προς αυτή που ίσχυε για τη βιομηχανία των Κάτω Χωρών εξουδετερώνονταν ή αντικρούονταν από την ολλανδική φορολογική πολιτική, πλην όμως αυτό δεν οφείλεται στην τιμή F ή στις τιμές εξαγωγής της Gasunie αλλά στα εν λόγω φορολογικά μέτρα. Η περιστασιακή σύμπτωση της τιμής F και της εκπτώσεως του περιβαλλοντικού φόρου — αμφότερα επηρεάζουν την τιμή για το αέριο που καταβάλλεται από τους παραγωγούς αμμωνίας — δεν αποτελεί νομικώς διαφέρον στοιχείο. Τα μέτρα αυτά αποτέλεσαν πάντοτε χωριστά μέτρα. Επομένως, η Επιτροπή δεν έσφαλλε παραλείποντας να λάβει υπόψη την έκπτωση του περιβαλλοντικού φόρου.

55. Το τελευταίο επιχείρημα της Βελγικής Κυβερνήσεως στο πλαίσιο του τίτλου αυτού είναι ότι η Gasunie, ορίζοντας τις τιμές της και δημιουργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο κατευθυντήριες τιμές για την αγορά αερίου, της βορειοδυτικής Ευρώπης αρνήθηκε να λάβει υπόψη τις δυσχέρειες που προκαλούσαν αυτές τις τιμές στις άλλες εταιρίες διανομής αερίου. Τούτο αποτελεί κατ' ουσίαν επανάληψη των διαφόρων ισχυρισμών που προεβλήθησαν σχετικά με τη συνοριακή τιμή, και αρκεί απλώς να αναφερθώ στα σχετικά μου συμπεράσματα προκειμένου να απορρίψω το επιχείρημα αυτό. Δεν αντιλαμβάνομαι πώς θα μπορούσε να διαμορφωθεί αντικειμενικά η κρίση ότι, κατά τις διαπραγματεύσεις των τιμών εξαγωγής, ο ένας ή ο άλλος συμβαλλόμενος πέτυχε αδικαιολόγητο πλεονέκτημα. Το γεγονός είναι ότι η Distrigaz είχε την ευκαιρία να υπερασπίσει τα συμφέροντά της κατά τις διαπραγματεύσεις και, όπως προανέφερα, μπόρεσε να επιτύχει σημαντικές παραχωρήσεις.

iii) Το περιθώριο κέρδους της Gasunie

56. Αυτό το θέμα προκαλεί άλλη μια επίκριση σχετικά με τον τρόπο κατά τον οποίο η Επιτροπή διατύπωσε τη συλλογιστική της στην προσβαλλομένη απόφαση. Η Επιτροπή, στην παράγραφο 16 της αποφάσεως, αναφέρει ότι «η Gasunie πραγματοποίησε κέρδη καθόλη τη διάρκεια της περιόδου κατά την οποία ίσχυε το τιμολόγιο ΣΤ [τιμή F]». Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο ισχυρισμός αυτός ουδεμία ασκεί επιρροή, και τούτο για τον λόγο ότι τα κέρδη της Gasunie έχουν καθοριστεί συμβατικώς στο σταθερό ποσό των 80 εκατομμυρίων ολλανδικών φιορινιών (HFL) ετησίως. Η Gasunie λαμβάνει το αέριό της από τη NAM (Nederlandse Aardolie Maatschappij), μια κοινοπραξία ανήκουσα από κοινού στη Shell και την Esso [46]. Η NAM εκμεταλλεύεται τα κοιτάσματα ολλανδικού αερίου για λογαριασμό της Groningen Association (de Maatschap Groningen), στην οποία η NAM και το ολλανδικό κράτος διαθέτουν, αντιστοίχως, το 60 και το 40 % των μετοχών. Το Ολλανδικό Δημόσιο λαμβάνει τελικώς το 80 % περίπου των κερδών από τις πωλήσεις αερίου. Η Gasunie καταβάλλει για το αέριο στη NAM τιμή προσδιοριζόμενη βάσει της τελευταίας τιμής πωλήσεως στις διάφορες αγορές της, αφού εκπέσει τα μεταφορικά και λοιπά έξοδα καθώς και το ετήσιο κέρδος της Gasunie. Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η Gasunie αποτελεί μόνο ένα κέντρο κόστους (centre de coût) ή έναν κρίκο στην αλυσίδα και ότι το σύστημα αυτό δεν μπορεί να περιγραφεί ως ένας μηχανισμός netback (όπως ανέφερε η Επιτροπή στα γραπτά της υπομνήματα), και τούτο για τον λόγο ότι ο αγοραστής (Gasunie) δεν φέρει τον κίνδυνο. Καθώς τα έξοδά της και το συμφωνηθέν κέρδος διασφαλίζονται ασχέτως της τιμής που ορίζεται στους πελάτες της, το σταθερό κέρδος της Gasunie δεν καταδεικνύει ότι οι τιμές της είναι εμπορικώς δικαιολογημένες.

46 — Ένα πολύ μικρό ποσοστό των αναγκών της σε αέριο καλύπτεται από τη Νορβηγία.

57. Η Επιτροπή και η Ολλανδική Κυβέρνηση αντικρούουν τον ισχυρισμό του Βελγίου ότι η σχέση μεταξύ της NAM και της Gasunie δεν αποτελεί διακανονισμό netback. Ωστόσο, αυτή η σχετική με τη σημασιολογία διαφορά δεν αφορά, αυτή καθευτή, την υπό κρίση περίπτωση. Ακόμα πιο σημαντικό είναι το ότι η Επιτροπή αναφέρει ότι το καθορισμένο ετήσιο κέρδος των 80 εκατομμυρίων HFL της Gasunie απλώς αντιπροσωπεύει το μέγιστο κέρδος που θα μπορούσε να διατηρήσει η Gasunie, δοθέντος ότι παν το επιπλέον περιέρχεται στη NAM. Όντως, το πραγματικό της κέρδος κατά τη διάρκεια της περιόδου ισχύος της τιμής F ήταν πολύ υψηλότερο, και σ' αυτό ακριβώς το πραγματικό κέρδος έγινε αναφορά στην απόφαση. Πρέπει να παρατηρηθεί ότι το πραγματικό κέρδος είναι όντως (ύστερα από αφαίρεση του μεγίστου κέρδους των 80 εκατομμυρίων HFL της Gasunie) το κέρδος της Groningen Associations.

58. Ενόψει της σπουδαιότητας της πιθανής διαφοράς μεταξύ συμβατικών και πραγματικών κερδών, οφείλω να παραδεχθώ ότι η διαπίστωση της Επιτροπής στην απόφαση σχετικά με τα προμνημονευθέντα κέρδη της Gasunie είναι, χωρίς λόγο, σκοτεινή. Παρόλ' αυτά, δεν νομίζω ότι είναι τόσο σκοτεινή ώστε η απόφαση να θεωρηθεί αναιτιολόγητη. Ο ενδιαφερόμενος για το αντικείμενο της αποφάσεως αισθάνεται, παρόλ' αυτά, να έλκεται η προσοχή του από το στοιχείο αυτό της συλλογιστικής της Επιτροπής [47].

59. Θα μπορούσε κανείς να αμφισβητήσει (μολονότι δεν το πράττει το Βέλγιο) την αποδεικτική αξία της διαπιστώσεως ότι υπήρξαν *πραγματικά* κέρδη καθόλη τη διάρκεια της περιόδου εφαρμογής της τιμής F. Τούτο αφήνει αναπάντητο το ερώτημα σχετικά με το αν υπήρξε παραίτηση από ενδεχόμενα κέρδη [48]. αγνοεί επίσης την πιθανότητα η τιμή F να ήταν ένα εμπορικώς δικαιολογημένο σύστημα για τη μακροπρόθεσμη διασφάλιση των πελατών (ικανό να επιτύχει νέες κερδοφόρες πωλήσεις) και τούτο έστω και αν είχαν υπάρξει ζημίες κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής. Όμως, αυτό που έχει σημασία είναι το επίπεδο των κερδών (ή ζημιών) της Gasunie σχετικά με αυτό που μια εμπορική επιχείρηση θα μπορούσε κανονικώς να αναμένει να πραγματοποιήσει (ή να υποστεί) υπό τις συνθήκες της εν λόγω αγοράς ενώ θα ανέπτυσσε ή θα επεδίωκε να διατηρήσει μακροπρόθεσμες εμπορικές προοπτικές στην αγορά αυτή.

iv) Τα έξοδα της Gasunie

60. Στην παράγραφο 17 της αποφάσεώς της, η Επιτροπή αναφέρει ότι τα σταθερά και τα μεταβλητά έξοδα της Gasunie βρίσκονταν σαφώς κάτω του επιπέδου της τιμής F, πράγμα που σημαίνει ότι η εταιρία αύξησε τα καθαρά της έσοδα με πωλήσεις στην τιμή αυτή, ενώ επίσης θα διασφάλιζε τη διατήρηση μιας σημαντικής ομάδας πελατών που κινδύνευε να χάσει. Η Βελγική Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι η Gasunie, στις ετήσιες εκθέσεις της για το 1990 και για το 1991, ανέφερε ότι η μέση της τιμή αγοράς για το αέριο ήταν ανωτέρα κατά 5 περίπου cents ανά κυβικό μέτρο, της τιμής F.

47 — Βλ. την κατωτέρω εξέταση των κριτηρίων βάσει των οποίων μπορεί μια απόφαση να ακυρωθεί λόγω ανεπαρκούς αιτιολογίας.

48 — Το ερώτημα αυτό ετέθη από το Βέλγιο και εξετάζεται κατωτέρω.

61. Το επιχείρημα αυτό έρχεται σε αντίθεση με το προηγούμενο επιχείρημα του Βελγίου σχετικά με τις ζημίες της Distrigaz. Γι' άλλη μια φορά στηρίζεται σ' ένα συνολικό μέσο κόστος αερίου προκειμένου να μετρηθεί το κέρδος ή η ζημία που προκλήθηκαν από πωλήσεις σε συγκεκριμένη αγορά και σε συγκεκριμένη τιμή. Όπως έχει αναφερθεί ανωτέρω, στο πλαίσιο ενός συστήματος netback, η ζημία σε ορισμένους κλάδους (υπολογιζόμενες σε αναφορά με το μέσο κόστος αερίου) αντισταθμίζονται από κέρδη σε άλλες. Οποιαδήποτε εκτίμηση σχετικά με το κατά πόσον σημειώνεται μια πραγματική ζημία σε κάποια συγκεκριμένη αγορά θα έπρεπε να γίνεται σε αναφορά με το κόστος του προοριζομένου για την αγορά αυτή αερίου, ενώ θα έπρεπε επίσης να γίνεται κάποια έκπτωση για έξοδα διαχειρίσεως, υποδομής κ.λπ. Η λειτουργία του συστήματος netback διασφάλιζε το ότι η Gasunie δεν κατέβαλλε στη NAM για αέριο προοριζόμενο για τους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας περισσότερα απ' ό,τι εισέπραττε για το αέριο από τους παραγωγούς αυτούς βάσει της τιμής F, ύστερα από έκπτωση κάποιας προμήθειας για το πάγια έξοδα και κέρδη της. Επομένως, το επιχείρημα του Βελγίου θα πρέπει να απορριφθεί.

v) Οι αγορές εξαγωγών της Gasunie

62. Η Επιτροπή εξηγεί την ανάγκη της Gasunie να διατηρήσει την πελατειακή της βάση μεταξύ των παραγωγών αμμωνίας εν μέρει με την απώλεια ενός σημαντικού μεριδίου της γαλλικής αγοράς το 1982 [49]. Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τούτο υπήρξε το αποτέλεσμα της συγκεκριμένης πολιτικής που ακολούθησε η Gasunie, καθώς οι Κάτω Χώρες είχαν αποφασίσει, κατά τη δεκαετία του 1970, να μειώσουν τον όγκο του εξαγομένου αερίου ύστερα από την πρώτη πετρελαϊκή κρίση του 1973-1974. Η Επιτροπή και η Ολλανδική Κυβέρνηση ανταπαντούν ότι η απόφαση αυτή ελήφθη δέκα έτη πριν από την υιοθέτηση της τιμής F, περιόριζε μόνο οποιαδήποτε *αύξηση* των ολλανδικών εξαγωγών αερίου και ουδεμία είχε σχέση με την απώλεια μεριδίου της γαλλικής αγοράς, που το πιθανότερο είναι ότι οφειλόταν στην τάση προς διαφοροποίηση των πηγών παροχής αερίου. Συμφωνώ με τον ισχυρισμό τους ότι η Βελγική Κυβέρνηση δεν μπόρεσε να αποδείξει την ύπαρξη οποιασδήποτε καίριας συνάφειας μεταξύ της απωλείας των γαλλικών αγορών και της τιμής F, αφενός, και του προγενέστερου περιορισμού των εξαγωγών της Gasunie, αφετέρου [50].

vi) Οι βελγικές εισαγωγές αμμωνίας

63. Στην παράγραφο 21 της αποφάσεώς της, η Επιτροπή αναφέρει ότι ένας παραγωγός αζωτούχου αμμωνίας πρέπει να επιλέγει είτε να παράγει αμμωνία (η κύρια πρώτη ύλη για τέτοια λιπάσματα) ή να την αγοράζει από άλλους παραγωγούς. «Εάν η τιμή του αερίου το οποίο χρησιμοποιεί για την κατασκευή της αμμωνίας την οποία χρειάζεται είναι πολύ υψηλή, θα προτιμήσει να αγοράσει την αμμωνία, εάν μπορεί, από άλλες πηγές και με χαμηλότερο κόστος απ' ό,τι εάν την παρήγε ο ίδιος (αυτή ήταν η κατάσταση π.χ. στο Βέλγιο κατά το 1983).»

49 — Παράγραφος 24 της αποφάσεως· βλ. περαιτέρω τη ανωτέρω υποσημείωση 14. Η απώλεια προέκυψε από μια προτιμησιακή συμφωνία σχετικά με αγορές αερίου μεταξύ των γαλλικών αρχών και της Αλγερίας.

50 — Η τάση προς διαφοροποίηση είναι δυνατό να τροφοδοτήθηκε εν μέρει από την επιθυμία αποφυγής εξαρτήσεως από έναν περιορισμένο αριθμό προμηθευτών, πράγμα που κατέστησε τόσο βαθιά την κρίση πετρελαίου του 1973-1974, πλην όμως τούτο δεν αρκεί για να αποδειχθεί η σχετική συνάφεια μεταξύ της αποφάσεως της Γαλλίας και της περιοριστικής πολιτικής των Κάτω Χωρών κατά τη διάρκεια της κρίσεως αυτής.

Κατά την Επιτροπή αυτή ήταν η γενική κατάσταση στην κοινοτική βιομηχανία αμμωνίας κατά τη δεκαετία του 1980.

64. Η Βελγική Κυβέρνηση διατείνεται ότι οι βελγικές βιομηχανίες αζωτούχων λιπασμάτων εισάγουν ετησίως αμμωνία προκειμένου να καλυφθεί το έλλειμμα που υφίσταται μεταξύ εθνικής παραγωγής και καταναλώσεως. Όμως, η Επιτροπή κατέθεσε στοιχεία σχετικά με τις εισαγωγές αμμωνίας στο Βέλγιο από το 1980 έως το 1991 από τα οποία αποδεικνύεται ότι το ποσοστό των βελγικών αναγκών σε εισαγομένη αμμωνία αυξήθηκε από 38 το 1980 σε 51 % το 1983, και πάνω από 70 % στις αρχές της δεκαετίας του 1990 [51]. Τούτο καταδεικνύει μια σημαντική στροφή όσον αφορά τον εφοδιασμό με αμμωνία της βελγικής βιομηχανίας αζωτούχων λιπασμάτων. Η κρίση στην κοινοτική βιομηχανία αμμωνίας, για την οποία, όπως αναφέρθηκε, η τιμή F απετέλεσε την αντίδραση, απεικονίζεται από τους αριθμούς αυτούς, οι οποίοι καταδεικνύουν μια σημαντική πτώση της βελγικής παραγωγής αμμωνίας, και τούτο έστω και αν η Distrigaz είχε εφαρμόσει στο μεγαλύτερο μέρος της περιόδου αυτής τιμή όμοια προς την ολλανδική τιμή F. Μπορεί να υποτεθεί ότι η πτώση θα ήταν ακόμα περισσότερο απότομη αν δεν είχε παραχωρηθεί η εν λόγω τιμή.

vii) Η συγκρισιμότητα των αγορών

65. Στην παράγραφο 22 της αποφάσεώς της, η Επιτροπή αναφέρεται στο γεγονός ότι, «από το 1981 έως το 1991, οι καταχωρηθείσες ή εκτιμώμενες τιμές στις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Βενεζουέλα, το Τρινιντάντ και το Τομπάγκο και στη Μέση Ανατολή βρίσκονταν σε επίπεδα τα οποία ήταν σαφώς χαμηλότερα από τα τιμολόγια που εφάρμοζε η Ολλανδία». Η Βελγική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι αγορές αυτές δεν είναι συγκρίσιμες με αυτήν των Κάτω Χωρών: ενώ οι χαμηλές τιμές αερίου στις μνημονευθείσες από την Επιτροπή χώρες αντιπροσωπεύουν την πραγματική αξία του αερίου στις αντίστοιχες αγορές τους, η τιμή F ήταν χαμηλότερη απ' ό,τι η αξία του αερίου στην ευρωπαϊκή αγορά. Από σχετικά στοιχεία αποδεικνύεται ότι η τιμή F ήταν σταθερά χαμηλότερη απ' ό,τι η τιμή του αερίου για τους βιομηχανικούς χρήστες στις διάφορες αγορές των κρατών μελών.

66. Η Επιτροπή, υποστηριζομένη από την Ολλανδική Κυβέρνηση, ισχυρίζεται ότι δεν επεδίωξε να συγκρίνει τις διάφορες εξωευρωπαϊκές αγορές με αυτήν της Κοινότητας, αλλά προσπάθησε να καταδείξει ότι οι παραγωγοί αμμωνίας των πρώτων χωρών ήσαν σε θέση να ανταγωνίζονται απειλητικώς τους Ολλανδούς και τους άλλους κοινοτικούς παραγωγούς. Ασχέτως από τον τρόπο διαμορφώσεως της τιμής του αερίου στις εν λόγω μη κοινοτικές χώρες, το επιχείρημα του Βελγίου δεν κλονίζει το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι οι συνθήκες αγοράς απαιτούσαν την προσφορά ειδικής τιμής στους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας — η οποία τιμή, καίτοι χαμηλή, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως τεχνητή, στο μέτρο που απετέλεσε μια αντίδραση σ' αυτές τις συνθήκες αγοράς.

67. Η Βελγική Κυβέρνηση ισχυρίζεται επίσης ότι οι παραγωγοί αμμωνίας δεν

51 — Οι ανάγκες του Βελγίου σε αμμωνία υπήρξαν σχετικώς σταθερές σε απόλυτους αριθμούς καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου αυτής, κυμαινόμενες μεταξύ, κατά κατώτατο όριο, 1 077 000 και, κατ' ανώτατο όριο, 1 256 000 τόνους ετησίως.

διαθέτουν πρώτες ύλες ως εναλλακτική λύση στη χρήση φυσικού αερίου, και ότι κατά τούτο διαφέρουν από τις επιχειρήσεις οι οποίες χρησιμοποιούν κατά κύριο λόγο αέριο ως πηγή ενεργείας. Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει δηλαδή ότι αυτοί υφίστανται μεγαλύτερες τεχνικές και εμπορικές δυσχέρειες σε περίπτωση διακοπής του εφοδιασμού και ότι το αέριο πρέπει, επομένως, να έχει μεγαλύτερη ιδία αξία γι' αυτούς απ' ό,τι για άλλους βιομηχανικούς κλάδους. Έτσι, οι μειώσεις της τιμής ήταν αδικαιολόγητες σε έναν κλάδο ο οποίος εξαρτάται κατά τρόπο τόσο αποκλειστικό από φυσικό αέριο. Πράγματι, το επιχείρημα του Βελγίου σχετικά με την ιδία αξία στηρίζεται στην αδυναμία των παραγωγών αμμωνίας να εγκαταλείψουν τη Gasunie προς όφελος ενός άλλου προμηθευτή πρώτης ύλης. Δεν βρίσκω το επιχείρημα αυτό πειστικό. Η παραγωγή αζωτούχων λιπασμάτων στις Κάτω Χώρες δεν εξαρτάται σε τέτοια βαθμό από την εκ μέρους της Gasunie προμήθεια φυσικού αερίου όπως συμβαίνει με την παραγωγή αμμωνίας. Το πρόβλημα έχει κυρίως σχέση με το ενδεχόμενο να εγκαταλείψουν οι Ολλανδοί παρασκευαστές αζωτούχων λιπασμάτων την παραγωγή δικής τους αμμωνίας λόγω της πιέσεως που ασκείται από τη φθηνότερη εισαγόμενη αμμωνία. Όταν μια τέτοια απόφαση είναι εμπορικώς πραγματοποιήσιμη, ή αναγκαία, δεν μπορεί να γίνεται λόγος για αέριο έχον μεγαλύτερη ιδία αξία για τους παραγωγούς αμμωνίας απ' ό,τι για άλλους βιομηχανικούς τομείς· το αέριο δεν παρουσιάζει *καμιά* αξία για τον κλάδο αμμωνίας εκτός εάν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή αμμωνίας ανταγωνιστικής προς άλλες πηγές. Ο καθορισμός τιμής (που προσδίδει αξία σε μια αγορά) διέπεται μάλλον από την πραγματική ζήτηση παρά από μια ανάγκη βασιζόμενη στην ιδέα μιας «ιδίας» αξίας. Η πραγματική ζήτηση εκφράζεται μέσω της ικανότητας και της προθυμίας πληρωμής για αγορές. Ουδεμία ασκεί επιρροή το γεγονός ότι οι ανάγκες για πρώτη ύλη στην παραγωγή αμμωνίας μπορούν να ικανοποιηθούν μόνο από το φυσικό αέριο, ενώ οι ενεργειακές ανάγκες άλλων τομέων μπορούν να πληρούνται κατά διαφόρους τρόπους, εφόσον οι επιχειρήσεις άλλων κλάδων έχουν τη δυνατότητα να αγοράζουν αέριο στην ισχύουσα για τη βιομηχανία τιμή, ενώ η ανταγωνιστικότητα των παραγωγών αμμωνίας υπονομεύεται σοβαρώς σε περίπτωση που αυτοί αναγκαστούν να ενεργήσουν έτσι. Αν η εκτίμηση της Επιτροπής ότι αυτό πράγματι συνέβαινε μπορεί να υποστηριχθεί και κατ' άλλον τρόπο, το προεκτεθέν βελγικό επιχείρημα πρέπει να απορριφθεί.

viii) Η δυνατότητα εναλλακτικών εξαγωγών

68. Στην παράγραφο 24 της αποφάσεώς της η Επιτροπή αναφέρει ότι, συγκρινόμενες με τη διατήρηση των υφισταμένων πωλήσεων στους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας, πράγμα που δεν απαιτούσε νέες προσπάθειες προωθήσεως των πωλήσεων, «οι παραδόσεις με σκοπό την εξαγωγή και συγκεκριμένα προς το Βέλγιο, τη Γερμανία και τη Γαλλία ήταν λιγότερο ενδιαφέρουσες από άποψη τιμής και από την άποψη ότι θα έπρεπε να πραγματοποιηθούν νέες επενδύσεις». Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι τιμές εξαγωγών κατά τη διάρκεια της σχετικής περιόδου ήσαν υψηλότερες απ' ό,τι η τιμή F, και ότι, με βάση την υφιστάμενη υποδομή, θα μπορούσαν να επιτευχθούν περισσότερες εξαγωγές χωρίς νέες επενδύσεις. Επιπλέον, υφίστατο επαρκής ζήτηση αερίου στην αλλοδαπή ώστε να δικαιολογείται ένας αναπροσανατολισμός προς εξαγωγές παράλληλα με τυχόν βαθμιαία μείωση

των πωλήσεων στους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας. Ως εναλλακτική λύση, οι Κάτω Χώρες θα μπορούσαν να περιορίσουν την παραγωγή τους, προκειμένου να παραταθεί η διάρκεια ζωής των οικείων κοιτασμάτων αερίου.

69. Δεν προσκομίστηκαν άμεσα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με το ότι η μείωση των πωλήσεων στους Ολλανδούς πελάτες, παραγωγούς αμμωνίας υπήρξε βαθμιαία (όπως ισχυρίζεται το Βέλγιο) μάλλον παρά απότομη (όπως θεωρεί η Επιτροπή), με εξαίρεση το γεγονός των σημαντικών βιομηχανικών επενδύσεων στις Κάτω Χώρες. Η Επιτροπή υπογραμμίζει το κλείσιμο πολλών εργοστασίων αμμωνίας στην Κοινότητα κατά την περίοδο 1992-1993, όταν σημαντικές ποσότητες αμμωνίας εισάγονταν από τον πρώην σοβιετικό συνασπισμό. Είναι επίσης δυνατό να δοθεί βάση στα στοιχεία τα σχετικά με την ταχεία παρακμή της βελγικής βιομηχανίας αμμωνίας κατά τη δεκαετίου του 1980, παρακμή η οποία δεν υπάρχει αμφιβολία ότι θα ήταν ακόμα περισσότερο δραματική, ελλείψει της μειωμένης τιμής. Το σημαντικό μέγεθος και ο μικρός αριθμός των μονάδων παραγωγής αμμωνίας στις Κάτω Χώρες καταδεικνύει επίσης ότι οποιαδήποτε κάμψη που θα είχε ως συνέπεια την πτώχευση επιχειρήσεων ή την εγκατάλειψη από τους βιομηχάνους αξωτούχων λιπασμάτων αυτού του σταδίου της παραγωγής τους θα είχε άμεσες και σοβαρές συνέπειες στον όγκο των πωλήσεων της Gasunie.

70. Η Επιτροπή και η Ολλανδική Κυβέρνηση αναγνωρίζουν ότι η τιμή εξαγωγής ήταν, για τους ήδη εξετασθέντες λόγους, υψηλότερη από την τιμή F. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα μπορούσαν να έχουν εξαχθεί στην τιμή αυτή ακόμα μεγαλύτερες ποσότητες αερίου. Στο πλαίσιο ενός συστήματος netback, η τιμή που η Gasunie θα όριζε θα εξηρτάτο από την αγορά του κλάδου για τον οποίο αγοραζόταν το αέριο και από την τιμή του αερίου στην αγορά εκείνη: η τιμή αυτή θα ήταν η πραγματική τιμή που θα εισέπραττε η Gasunie για το επιπλέον πωλούμενο αέριο, μείον έξοδα μεταφοράς και κέρδη της εταιρίας διανομής, και τούτο ασχέτως του τρόπου κατά τον οποίο κάτι τέτοιο θα μπορούσε να καλυφθεί κάτω από το προσωπείο μιας σταθμικής συνοριακής τιμής.

71. Η Επιτροπή και η Ολλανδική Κυβέρνηση προσθέτουν ότι οι συμβάσεις εξαγωγής αερίου συνάπτονται επί μακροπροθέσμου βάσεως προκειμένου να διασφαλίζεται ο προβλεπόμενος εφοδιασμός [52], οπότε θα ήταν εξαιρετικά δυσχερής η αύξηση, κατόπιν συντόμου προειδοποιήσεως, της παροχής σε άλλη χώρα. Βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα, η αγορά εξαγωγών ήταν κορεσμένη και οι εξαγωγικές πωλήσεις στις αγορές, όπου οι μακροπρόθεσμες ανάγκες είχαν ήδη καλυφθεί, μπορούσαν να αυξηθούν μόνο με λίαν χαμηλές τιμές· η Ολλανδική Κυβέρνηση αναφέρει ότι οι πιθανότερες αγορές ήσαν και οι λιγότερο επικερδείς, όπως αυτή της ηλεκτρικής παραγωγής. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή επισήμανε ότι οι πωλήσεις αερίου της Gasunie στους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας ήσαν κατ' ουσίαν ίσες σε όγκο προς όλες τις πωλήσεις αερίου στο Βέλγιο, πράγμα που, σύμφωνα με την Ολλανδική Κυβέρνηση, είχε ήδη αντιμετωπισθεί με αύξηση εισαγωγών αλγερινού αερίου. Οι αυξήσεις των εξαγωγών θα δημιουργούσαν επίσης τεχνικά προβλήματα σχετικά με την ποιότητα του αερίου, την

52 — Έχει ήδη παρατηρηθεί ότι οι σχετικές με τις τιμές διαπραγματεύσεις διεξάγονταν κάθε τρία έτη. Οι διαπραγματεύσεις αυτές γίνονταν στο πλαίσιο συμβάσεων προμηθείας που είχαν συμφωνηθεί για πολύ μεγαλύτερες περιόδους. Π.χ., στα υπομνήματα της Βελγικής Κυβερνήσεως γίνεται αναφορά (σε διαφορετική αλληλουχία) στην απόφαση της Ολλανδικής Κυβερνήσεως να παρατείνει υφιστάμενες συμβάσεις για την περίοδο από 1995 έως 2010.

πίεση κ.λπ. Όσον αφορά τη δυνατότητα περιορισμού της παραγωγής, τούτο θα είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των εσόδων και, επομένως, τη λιγότερο ταχεία απόσβεση των επενδύσεων της Gasunie. Στην έκθεση πραγματογνωμόνων που διέταξε το Δικαστήριο στο πλαίσιο της υποθέσεως CdF Chimie Azf κατά Επιτροπής, παρατηρήθηκε ότι καίτοι ήταν λογικό να αποθαρρύνεται μια τόσο ταχεία μείωση των πόρων φυσικού αερίου για οικιακή χρήση, πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη ο κίνδυνος απωλείας υπαρχόντων και μελλοντικών πελατών.

72. Βρίσκω πειστικούς τους ισχυρισμούς της Επιτροπής και της Ολλανδικής Κυβερνήσεως σχετικά με το ότι η Επιτροπή είχε βάσιμους λόγους για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η Gasunie είχε, στην πράξη, ελάχιστες εναλλακτικές επιλογές για να προστατεύσει τις πωλήσεις της προς τους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας μέσω της μειωμένης τιμής F· επομένως, τα επιχειρήματα του Βελγίου πρέπει να απορριφθούν.

ix) Η δικαιολόγηση από εμπορικούς λόγους της τιμής F

73. Τούτο αποτελεί στην πραγματικότητα την κύρια βάση της αποφάσεως της Επιτροπής.

74. Στη διαταχθείσα από το Δικαστήριο, στο πλαίσιο της υποθέσεως CdF Chimie Azf κατά Επιτροπής, έκθεση πραγματογνωμόνων σχετικά με την τιμή F, αναφέρεται ότι, παρά τα οικονομικά και εμπορικά πλεονεκτήματα που ήταν δυνατόν η τιμή F να διασφαλίζει στην Gasunie, «τούτο είναι κάλλιστα δυνατό να είχε, ταυτοχρόνως, αποφασισθεί, σε πολιτικό επίπεδο, με σκοπό τη διατήρηση ειδικών χημικών βιομηχανιών εντός των Κάτω Χωρών (...) τούτο όμως είναι δυνατό, από εμπορική άποψη, να συνέφερε και οικονομικά την Gasunie» [53]. Οι πραγματογνώμονες παρατήρησαν επίσης ότι, καίτοι μπορεί να συνέφερε την Gasunie να μειώσει τις τιμές για ορισμένους κλάδους προκειμένου να διατηρήσει το μερίδιό της αγοράς και τα έσοδά της, δεν ήταν σε θέση να εκτιμήσουν «αν το επίπεδο τιμών — καίτοι ευεργετικό για τη Gasunie — θα μπορούσε να είναι υψηλότερο, αν το επιθυμούσε η Gasunie, όχι όμως και η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών» [54].

75. Η Βελγική Κυβέρνηση επικρίνει, γενικώς, το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι η τιμή F δικαιολογούνταν από εμπορικούς λόγους. Η εν λόγω κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η τιμή F ορίστηκε για πολιτικούς λόγους, προκειμένου να παράσχει ένα πλεονέκτημα στην ολλανδική βιομηχανία αμμωνίας. Δύο είναι οι τρόποι κατά τους οποίους μπορεί να ερμηνευθεί το επιχείρημα αυτό, επί του οποίου οι προπαρατεθείσες με βάση την έκθεση πραγματογνωμόνων παρατηρήσεις ρίχνουν φως.

76. Η πρώτη δυνατή ερμηνεία του επιχειρήματος της Βελγικής Κυβερνήσεως είναι ότι οι πολιτικοί λόγοι ή κάποιο πολιτικό πλεονέκτημα επηρεάζουν μοιραία τις αποφάσεις που λαμβάνονται στο πλαίσιο επιχειρήσεων

53 — Σ. 60 του αγγλικού κειμένου της εκθέσεως.
54 — Σ. 63 του αγγλικού κειμένου της εκθέσεως.

δημοσίου τομέα, έστω και αν αυτές είναι πλήρως δικαιολογημένες βάσει εμπορικών λόγων. Το επιχείρημα αυτό προέβαλε ρητώς το Βέλγιο οψίμως με τα υπομνήματά του [55]. Αν η συλλογιστική αυτή είχε ακολουθηθεί και επιβεβαιωθεί, το πρώτο απόσπασμα από την έκθεση πραγματογνωμόνων θα μπορούσε να είναι καταδικαστικό για την τιμή F και, κατά συνέπεια, για την απόφαση της Επιτροπής.

77. Το δεύτερο πιθανό επιχείρημα είναι ότι, καίτοι ορισμένες μειώσεις της τιμής θα μπορούσαν να είναι δικαιολογημένες και, ως εκ τούτου, θα είχε προκύψει κάποιο πλεονέκτημα για την Gasunie, η τιμή F ήταν κάτι περισσότερο από γενναιόδωρη και είχε υπάρξει παραίτηση από πιθανά κέρδη. Με την απόφαση Van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής [56] το Δικαστήριο έκανε δεκτή την έννοια των ανταγωνιστικών μειώσεων τιμών εκ μέρους της Gasunie (στην περίπτωση εκείνη, για την ολλανδική βιομηχανία δενδροκηπευτικών), πλην όμως τόνισε την ανάγκη να διαπιστωθεί αν και κατά πόσον ένας τέτοιος ανταγωνισμός αποτελεί μια πραγματική προοπτική, δηλαδή, στην πραγματικότητα, ότι τέτοιες μειώσεις δεν υπερβαίνουν το μέτρο του αναγκαίου βάσει των συνθηκών της εν λόγω αγοράς, λαμβανομένων υπόψη «όχι μόνο των αντιστοίχων τιμών αλλά και των αναγκαίων δαπανών για τη στροφή προς άλλη πηγή ενεργείας (...)».

78. Το πρώτο επιχείρημα δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου τα κριτήρια για τη διαπίστωση μιας κρατικής ενισχύσεως είναι αντικειμενικά. Άπαξ και έχει διαπιστωθεί ότι μια επένδυση, μια απόφαση περί τιμής ή κάποια άλλη πρωτοβουλία δικαιολογείται από εμπορικούς λόγους [57], το γεγονός ότι η σχετική πρωτοβουλία χρησιμεύει επίσης για την εξυπηρέτηση πολιτικών στόχων ουδεμία ασκεί επιρροή. Με την απόφαση στην υπόθεση Deufil κατά Επιτροπής, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το άρθρο 92 της Συνθήκης «δεν κάνει διάκριση μεταξύ των αιτιών ή των στόχων των επεμβάσεων που αφορά, αλλά τις ορίζει σε συνάρτηση με τα αποτελέσματά τους» [58]. Είναι δυνατόν προδήλως πολιτικοί λόγοι να επιβάλλουν την εξονυχιστική εξέταση των εμπορικής φύσεως επιχειρημάτων που προβάλλονται αναφορικά με συγκεκριμένη πρακτική που μπορεί να συνιστά ενίσχυση, πλην όμως δεν αποδεικνύεται εν προκειμένω ότι η Επιτροπή δεν ερεύνησε, ενσυνείδητα και σε βάθος, την τιμή F.

79. Το δεύτερο πιθανό επιχείρημα συμβιβάζεται με τη νομολογία του Δικαστηρίου, πλην όμως πρέπει να στηρίζεται στα πραγματικά περιστατικά. Ούτε οι εντεταλμένοι από το Δικαστήριο πραγματογνώμονες ούτε η Επιτροπή ανεύραν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η τιμή F ήταν ο, τιδήποτε άλλο εκτός από μια λογική εκ μέρους της Gasunie προσπάθεια να πορισθεί τα μέγιστα οικονομικά πλεονεκτήματα από μια δυσχερή κατάσταση.

80. Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν έπρεπε να έχει στηριχθεί στο δεύτερο μέρος της εκθέσεως των πραγματογνωμόνων, όπου οι πραγματογνώμονες προχώρησαν, αυθαιρέτως, από μια βάσει της

55 — Βλ. την κατωτέρω εξέταση της παραιτήσεως από κέρδος.

56 — Παρατίθεται στην ανωτέρω υποσημείωση, σκέψη 30 της αποφάσεως.

57 — Μια εμπορικώς δικαιολογημένη απόφαση ορίζεται ως μια απόφαση η οποία θα είχε αναληφθεί από ιδιώτη στον τομέα της οικονομίας της αγοράς, βλ. Επιτροπή, 14η Έκθεση επί της πολιτικής ανταγωνισμού, παράγραφος 198.

58 — Απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 1987, υπόθεση 310/85 (Συλλογή 1987, σ. 901, σκέψη 8). Βλ. επίσης την απόφαση της 2ας Ιουλίου 1974, υπόθεση 173/73 Ιταλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1974, σ. 351), καθώς και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Slynn στην υπόθεση 84/82, Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κατά Επιτροπής (απόφαση της 20ής Μαρτίου 1984, Συλλογή 1984, σ. 1451, συγκεκριμένα σ. 1501), και στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Leeuwarder Papierwarenfabriek κατά Επιτροπής, προπαρατερθείσα ανωτέρω στην υποσημείωση 24.

«τιμής κόστους» ανάλυση των οικονομιών που επιτεύχθηκαν υπό τους όρους εφοδιασμού με την τιμή F, όπως είχε ζητήσει το Δικαστήριο, προς μια «οικονομική» ή «βάσει της τιμής αγοράς» ανάλυση των αποφάσεων περί τιμολογήσεως που είχαν ληφθεί ως αντίδραση στις συνθήκες της αγοράς. Το Βέλγιο υποστηρίζει ότι οι διαπιστώσεις των πραγματογνωμόνων υπήρξαν ασυνήθιστα διστακτικές και υποθετικές, βασιζόμενες σε πολύ λίγα συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία.

81. Η Επιτροπή ανταπαντά ότι μπορούσε βασίμως να στηριχθεί στην ανάλυση της τιμής της αγοράς της εκθέσεως των πραγματογνωμόνων, στην οποία το Δικαστήριο αναφέρθηκε κατά τρόπο έμμεσο με την απόφασή του CdF Chimie Azf κατά Επιτροπής [59]. Η Επιτροπή αναφέρει επίσης ότι στήριξε τα συμπεράσματά της σε αποδεικτικά στοιχεία που είχε συλλέξει η ίδια κατά τη διάρκεια των ερευνών της, σχετικά με τις δυσχέρειες που αντιμετώπιζε η βιομηχανία αμμωνίας και με τον σύνδεσμο μεταξύ του κόστους αερίου και τους κόστους παραγωγής αμμωνίας.

82. Αντίθετα προς τους ισχυρισμούς της Βελγικής Κυβερνήσεως, δεν πιστεύω ότι η απλή, εκ μέρους της Επιτροπής, επίκληση της εκθέσεως των πραγματογνωμόνων, μερικά από τα συμπεράσματα της οποίας είναι μάλλον υποθετικά, μπορεί, αυτή καθεαυτή, να αποτελέσει λόγο ακυρώσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, και τούτο δοθέντος ότι η Επιτροπή κατέβαλε σαφώς προσπάθεια να τεκμηριώσει την ανάλυση αυτή της εκθέσεως.

83. Εκτός από τα ήδη εξετασθέντα και απορριφθέντα λεπτομερή επιχειρήματα, η Βελγική Κυβέρνηση προβάλλει ένα πραγματικό επιχείρημα, ισχυριζόμενη έλλειψη συγχρονισμού μεταξύ των μεταβολών των τιμών αερίου και αμμωνίας και των διακυμάνσεων του μεγέθους της χορηγηθείσας βάσει της τιμής F εκπτώσεως [60]. Σχετικά με το επιχείρημα αυτό θα τονίσω, αρχικώς, δύο σημεία. Πρώτον, είναι σαφές ότι η Βελγική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί την αρχή ότι μπορεί να είναι εμπορικώς δικαιολογημένο να αντιδρούν οι υπό του κράτους ελεγχόμενες επιχειρήσεις απαντώντας σε μια απειλή κατά των πωλήσεών τους μέσω του καθορισμού προτιμησιακών τιμών σε ορισμένους πελάτες· απλώς διερωτάται σχετικά με την ορθή εφαρμογή της αρχής αυτής στην υπό κρίση υπόθεση. Η πραγματική βάση κάθε τέτοιου επιχειρήματος πρέπει να εξετάζεται εξονυχιστικώς. Δεύτερον, αυτό που χαρακτηρίζει την υπό κρίση υπόθεση είναι ένα σύστημα μειώσεων των τιμών το οποίο εφαρμόζεται για ορισμένα έτη, δηλαδή η συστηματική τήρηση της αρχής της δικαιολογήσεως από εμπορικούς λόγους. Έργο της Επιτροπής είναι να κρίνει τις συνέπειες κάθε συστήματος κρατικών ενισχύσεων. Πιστεύω ότι μια τέτοια κρίση της Επιτροπής πρέπει να ανατρέπεται από το Δικαστήριο λόγω προδήλου πλάνης εκτιμήσεως μόνο σε περίπτωση όπου αποδεικνύεται ότι τα εν λόγω μέτρα, λαμβανόμενα υπόψη καθόλη τη διάρκεια της περιόδου εφαρμογής τους, δεν είναι κατά συστηματικό τρόπο συνεπή με τη δηλωθείσα δικαιολόγησή τους. Τούτο δεν σημαίνει ότι μια βραχυπρόθεσμη ασυνέπεια ποτέ δεν μπορεί να είναι καθοριστική· όμως,

59 — Προπαρατεθείσα στην ανωτέρω υποσημείωση 5, σκέψη 50 της αποφάσεως.

60 — Το Βέλγιο επίσης προβάλλει, υπό τον τίτλο νομική πλάνη, ένα μικτό, από πραγματικά και νομικά περιστατικά, ζήτημα σχετικό με το κόστος υποκαταστάσεως αγορών αμμωνίας για παραγωγή αμμωνίας, ζήτημα το οποίο θα εξεταισθεί κατωτέρω.

αν μια τέτοια αδυναμία συνεπάγεται ασήμαντες συνέπειες (στο πλαίσιο του συστήματος ως συνόλου), ή θα μπορούσε λογικώς να εξηγηθεί από τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως, το Δικαστήριο οφείλει να αφήνει άθικτη την απόφαση της Επιτροπής.

84. Η Επιτροπή κατέθεσε με τα γραπτά της υπομνήματα δύο πίνακες από τους οποίους ο ένας συγκρίνει την τιμή πωλήσεως της εισαγομένης αμμωνίας στη Δυτική Ευρώπη με το κόστος αερίου [61] της εγχώριας παραγωγής αμμωνίας μεταξύ 1984 και 1991, ενώ ο άλλος προσδιορίζει τα επίπεδα της ολλανδικής τιμής βιομηχανικού εμπορίου (τιμή Ε), της μειωμένης τιμής F και της τιμής ανά τόνο αμμωνίας κατά τη διάρκεια της ιδίας περιόδου [62]. Ο εκπρόσωπος της Βελγικής Κυβερνήσεως υποστήριξε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι οι πίνακες αυτοί καταδεικνύουν ότι η τιμή F δεν αποτελούσε εμπορική απάντηση στις συνθήκες αγοράς. Ο εν λόγω εκπρόσωπος ισχυρίστηκε ότι η μεγίστη μείωση προσφερόταν, ευκαιριακώς, στους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας όταν η τιμή της ανταγωνιστικής εισαγομένης αμμωνίας ήταν υψηλή, ενώ παρεχόταν μικρότερη μείωση σε άλλες περιπτώσεις, όταν οι τιμές αμμωνίας ήταν χαμηλές [63]. Ο εκπρόσωπος της Επιτροπής απάντησε ότι η μειωμένη τιμή F κυμαινόταν πάντοτε, όχι σύμφωνα με το απόλυτο ύψος της τιμής αμμωνίας, αλλά σε αναφορά με τις *σχετικές* τιμές του βιομηχανικού αερίου και της εισαγομένης αμμωνίας. Δεν πρέπει να παροράται ότι η τιμή του αερίου επηρεάζεται πρωτίστως από τις ανταγωνιστικές πηγές ενεργείας, όπως τα προϊόντα πετρελαίου.

85. Πράγματι, η τιμή F είχε ορισθεί για τους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας στο μέγιστο επίπεδό της των 5 cents/m^3 καθόλη τη διάρκεια του 1984 και κατά το πρώτο ήμισυ του 1985, οπότε η τιμή αμμωνίας βρισκόταν στο υψηλότερο σημείο που έφθασε κατά την περίοδο 1983-1991 (σε κάποια στιγμή περίπου τρεις φορές υψηλότερη από τη χαμηλότερή της τιμή κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής). Εντούτοις, αυτή υπήρξε επίσης η περίοδος κατά την οποία το αέριο επωλείτο στην υψηλότερη τιμή, πράγμα που φαίνεται να στηρίζει το επιχείρημα της Επιτροπής. Όμως, δεν είναι αρκετό να κριθεί το σχετικό ζήτημα μέσω της υιοθετήσεως μιας βάσει υποκειμενικών εντυπώσεων προσεγγίσεως των αριθμητικών στοιχείων· τα επιχειρήματα της Βελγικής Κυβερνήσεως απαιτούν μια περισσότερο ακριβή, έστω και κάπως τεχνικής φύσεως ανάλυση.

86. Αναφερόμενος στα σχετικά με τη μειωμένη τιμή F στοιχεία του πρώτου πίνακα, όπου συγκρίνονται οι τιμές αερίου και αμμωνίας, διαπίστωσα ότι οι περίοδοι κατά τις οποίες το κόστος αερίου για την ευρωπαϊκή παραγωγή αμμωνίας είχε πράγματι υπερβεί την τιμή της εισαγομένης αμμωνίας ήταν εκείνες όπου είχε ισχύσει η μεγίστη μείωση [64] ή εκείνες όπου η μείωση είχε περάσει από ένα χαμηλό προς ένα υψηλότερο επίπεδο [65].

61 — Δηλαδή το τμήμα στην τελική τιμή της αμμωνίας που αποδίδεται στο κόστος του αερίου που χρησιμοποιείται για την παρασκευή της.

62 — Ο πίνακας αυτός περιλαμβάνεται σε περιληπτική μορφή στο παράρτημα 1 με πρόσθετα στοιχεία αναφορικά με τη σχέση μεταξύ των τιμών της αμμωνίας και αυτών του αερίου.

63 — Ο εκπρόσωπος της Βελγικής Κυβερνήσεως αναφέρθηκε, ειδικότερα, στις περιόδους μεταξύ του τελευταίου τριμήνου του 1983 και του δευτέρου τριμήνου του 1985, του πρώτου εξαμήνου 1987, του πρώτου τριμήνου του 1989, του τρίτου τριμήνου 1990 και ολοκλήρου του έτους 1991.

64 — Από το δεύτερο τρίμηνο του 1985 μέχρι τα μέσα του 1986.

65 — Από τα μέσα του 1989 μέχρι τα μέσα του 1990, οπότε η μείωση πέρασε από τα 2 στα 2,5 και στη συνέχεια στα 3,5 cents/m^3, πριν πέσει κατά το κάπως ολιγότερο δυσχερές τρίτο τρίμηνο του 1990 στα 2,85 σεντς, οπότε η μείωση αυξήθηκε πάλι, ως αντίδραση στον έντονο ανταγωνισμό, στα 3,27 σεντς κατά το πρώτο τρίμηνο του 1991.

87. Υπήρξαν επίσης περίοδοι όπου δικαιούται να είναι κάποιος κάτι περισσότερο από σκεπτικιστής όσον αφορά την ανάγκη για μείωση της τιμής [66]. Οι περίοδοι αυτοί αντιστοιχούν μόνο μερικώς σ' αυτές που μνημονεύθηκαν από τη Βελγική Κυβέρνηση, και τούτο για τον λόγο ότι ορισμένες από τις περιόδους υψηλών τιμών για την αμμωνία που μνημονεύθηκαν από τον εκπρόσωπό της καταδείκνυαν σχεδόν ταυτόχρονες (και ορισμένες φορές δυσανάλογες) αυξήσεις των τιμών του αερίου [67], σταθερότητα ή βαθμιαία αύξηση των τιμών του αερίου και τούτο ενώ οι υψηλές τιμές της αμμωνίας άρχισαν να πέφτουν [68], ή περίπου ισοδύναμες μειώσεις των υψηλών τιμών τόσο της αμμωνίας όσο και του αερίου, αφήνοντας τη συνολική ισορροπία σε σημαντικό βαθμό αμετάβλητη [69].

88. Ωστόσο, το απλό γεγονός ότι το κόστος του αερίου για την ευρωπαϊκή παραγωγή αμμωνίας ήταν μερικές φορές μικρότερο από το κόστος της εισαγομένης αμμωνίας δεν σημαίνει αυτομάτως ότι πρέπει να καταδικαστούν ως αντιεμπορικές οι μειώσεις τιμών κατά τη διάρκεια αυτών των περιόδων· έστω και αν το αέριο αποτελεί το σημαντικότερο στοιχείο κόστους παραγωγής αμμωνίας, πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη τους τα άλλα έξοδα παρασκευής της (μεταξύ 10 και 25 % του συνόλου) [70].

89. Διαφωτιστική είναι επίσης μια απλή μαθηματική πράξη με βάση τα αριθμητικά στοιχεία του δευτέρου πίνακα της Επιτροπής: πρόκειται για τον υπολογισμό της σχέσεως μεταξύ της τιμής ανά τόνο αμμωνίας και κυβικού μέτρου αερίου στη μειωμένη τιμή F [71]. Είναι αδύνατο, με βάση τα προσκομισθέντα στο Δικαστήριο στοιχεία, να ορισθεί ποιο ποσοστό αντιπροσώπευε το κατώφλιο αποδοτικότητας για τους Ευρωπαίους παραγωγούς αμμωνίας· τούτο θα έπρεπε να ποικίλλει, όπως είναι φυσικό, ανάλογα με την αποτελεσματικότητα των εργοστασίων κατά τη χρησιμοποίηση του παρεχομένου σ' αυτά αερίου, κατά τη διαδικασία παραγωγής. Ταυτόχρονα, είναι σαφές ότι όσο μεγαλύτερο ήταν το ποσοστό, τόσο καλύτερη γινόταν η θέση των Ευρωπαίων παραγωγών.

90. Λαμβάνοντας ως βάση την υπόθεση ότι οι αποφάσεις περί καθορισμού των τιμών του αερίου ακολουθούσαν τις τιμές της αμμωνίας (στον βαθμό που, κατά τη γνώμη της Επιτροπής, εθεωρούντο ότι ανταποκρίνονταν σ' αυτές), πρέπει να παρατηρηθεί ότι η μείωση που αντιπροσώπευε η τιμή F είχε πτωτική τάση όταν αυξανόταν η σχέση αυτή, εκτός αν την αύξηση αυτή ακολουθούσε, σχεδόν αμέσως, μια πτώση των τιμών της αμμωνίας πριν αντιδράσει η Gasunie. Τούτο συνέβη με τη μείωση της εκπτώσεως από τα 5 στα 2,5 σεντς/m^3 κατά το τρίτο τρίμηνο του 1986, όταν η τιμή αερίου έπεφτε ταχύτερα από την τιμή της αμμωνίας, οπότε είχε επιτευχθεί πλέον ευνοϊκή σχέση, έστω και με τη χαμηλότερη μείωση· αντιθέτως, χρειάστηκαν αυξήσεις της εκπτώσεως ως αντίδραση στη δυσμενή σχέση κατά την περίοδο 1989-1990, όταν οι τιμές αερίου αυξάνονταν ενώ οι τιμές αμμωνίας μειώνονταν. Τούτο εξηγεί το γιατί η μείωση πέρασε από τα 2 στα 2,5 cents/m^3 κατά το δεύτερο τρίμηνο του 1989, και τούτο έστω και αν η

66 — 1984 και το πρώτο τρίμηνο του 1985, το πρώτο τρίμηνο του 1987, το πρώτο τρίμηνο του 1989, το τελευταίο τρίμηνο του 1990.

67 — Το δεύτερο τρίμηνο του 1985, και το πρώτο τρίμηνο του 1991.

68 — Το δεύτερο τρίμηνο του 1987.

69 — Το δεύτερο τρίμηνο του 1991.

70 — Βλ. την ανωτέρω υποσημείωση 6.

71 — Βλ., όσον αφορά τα αποτελέσματα του υπολογισμού αυτού, βλ. παράρτημα 1.

σχέση μεταξύ των τιμών της αμμωνίας και των τιμών του αερίου υπήρξε η πλέον ευνοϊκή ολόκληρης της περιόδου ισχύος της τιμής F κατά τη διάρκεια του προηγουμένου τριμήνου.

91. Η μόνη περίοδος κατά την οποία είναι δυσχερής η ανίχνευση μιας τέτοιας ευαισθησίας εκ μέρους της Gasunie στις συνθήκες αγοράς είναι το έτος 1984. Τόσο το 1983 όσο και το 1985 υπήρξαν έτη δυσχερειών για τους Ευρωπαίους παραγωγούς αμμωνίας, αν λάβει κανείς υπόψη τα προσκομισθέντα από την Επιτροπή στοιχεία σχετικά με τιμές, πλην όμως η μεγίστη μείωση των 5 cents/m^3 ίσχυσε και καθόλη τη διάρκεια του 1984, οπότε η σχέση της τιμής της αμμωνίας προς την τιμή του αερίου ήταν αρκετά υψηλή. Είναι ακόμα πιθανό ότι και αυτή η σχετικώς ευνοϊκή κατάσταση (σε σύγκριση με τις κρίσεις του 1983 και του 1985) εξακολουθούσε πάντα να προκαλεί σοβαρά προβλήματα στους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας, καθώς και στους παραγωγούς από άλλα κράτη της Κοινότητας, πράγμα που δικαιολογούσε, έστω και τότε, μια μεγίστη μείωση. Το Βέλγιο δεν προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία περί του αντιθέτου, και αυτή ήταν ακριβώς η περίοδος κατά την οποία οι εισαγωγές από τον σοβιετικό συνασπισμό είχαν σημαντικώς αυξηθεί. Όμως, έστω και αν το ύψος της μειώσεως που ίσχυσε κατά το 1984 υπήρξε αδικαιολόγητο με βάση τα μόλις εξετασθέντα κριτήρια (εκδοχή που μνημονεύω μόνον υποθετικώς) πρέπει να ληφθούν υπόψη δύο θεωρήσεις: πρώτον, η ύπαρξη ορισμένων προβλημάτων προσαρμογής κατά την εφαρμογή ενός νέου μηχανισμού καθορισμού τιμών, πράγμα που μπορεί να δικαιολογήσει ορισμένες χρονικές διαφορές [72], και, δεύτερον, το γεγονός ότι ο καθορισμός της μειώσεως από την Gasunie κατέστη ολοένα και περισσότερο ελαστικός κατά τη διάρκεια του υπολοίπου μέρους της δεκαετίας, ως αντίδραση στις μεταβολές των συνθηκών της αγοράς. Κατ' αυτόν τον τρόπο, είναι δυνατό να υποστηριχθεί ότι το σύστημα καθορισμού των τιμών βάσει της μειωμένης τιμής F υπήρξε, γενικώς και συστηματικώς, εμπορικώς δικαιολογημένο, έστω και αν αντιμετώπισε ορισμένα περιστασιακά προβλήματα προσαρμογής. Τούτο είναι το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε η Επιτροπή κατά την άσκηση των ευρέων εξουσιών της εκτιμήσεως σχετικά με τη διαχρονική δράση ενός εξαιρετικώς περιπλόκου συνόλου δυνάμεων αγοράς. Δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι το σύστημα καθορισμού των τιμών βάσει της τιμής F προδήλως δεν ανταποκρινόταν στην κατάσταση των αγορών του αερίου και της αμμωνίας. Επομένως, πρέπει να απορριφθεί ο ισχυρισμός της Βελγικής Κυβερνήσεως περί του αντιθέτου.

II — *Νομική πλάνη ως προς την ερμηνεία του άρθρου 92 της Συνθήκης*

92. Η Βελγική Κυβέρνηση προβάλλει, υπό τον τίτλο αυτό, πέντε χωριστά επιχειρήματα προκειμένου να δικαιολογήσει την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως.

i) Οι χαμηλότερες τιμές αερίου σε άλλες χώρες

93. Η Επιτροπή αναφέρει, στην παράγραφο 8, τρίτη περίπτωση, της αποφάσεώς της, ότι οι παραγωγοί αμμωνίας μπορούσαν να

72 — Επισημαίνω παρεμπιπτόντως ότι το Βέλγιο ευνοήθηκε από μια χρονική διαφορά κατά το μέτρο που το αμυντικό τμήμα εξακολούθησε να εφαρμόζεται καθόλη τη διάρκεια του τρίτου τριμήνου του 1986, ύστερα από την κατά το ήμισυ μείωση της τιμής F στις Κάτω Χώρες.

διαπραγματεύονται, με τις εταιρίες διανομής αερίου στην Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία, πολύ ευνοϊκότερους όρους από αυτούς που ίσχυαν στις Κάτω Χώρες, το Βέλγιο και τη Γαλλία. Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η δικαιολόγηση της τιμής F με αναφορά σε τέτοια συμβατικά συστήματα που εφαρμόζονται σε άλλα κράτη μέλη είναι αντίθετη προς την κρίση του Δικαστηρίου στην απόφαση Steinike and Weinlig κατά Γερμανίας [73], ότι δηλαδή ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να δικαιολογήσει παράβαση του άρθρου 92 της Συνθήκης επικαλούμενο το γεγονός ότι και άλλα κράτη μέλη παρέβησαν επίσης τις διατάξεις του άρθρου αυτού. Επίσης, η Βελγική Κυβέρνηση αναφέρει ότι η Επιτροπή παρέλειψε να εξετάσει τις ειδικές συνθήκες των αγορών αερίου ή αμμωνίας στην Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία.

94. Η Επιτροπή απαντά ότι ουδέποτε ισχυρίστηκε ότι οι πλέον ευνοϊκές συμβάσεις προμηθείας αερίου που είχαν συναφθεί από τους παραγωγούς αμμωνίας στις χώρες αυτές αποτελούσαν κρατική ενίσχυση ούτε ότι η τιμή F ήταν δικαιολογημένη για τον λόγο αυτό. Η Επιτροπή επεσήμανε με την απόφασή της ότι θεωρούσε τις συμβάσεις αυτές εμπορικώς δικαιολογημένες. Όσον αφορά τις ειδικές συνθήκες αγοράς στις εν λόγω χώρες, δεν είναι οι αιτίες για τις χαμηλότερες τιμές αερίου, αλλά μάλλον, όπως στην περίπτωση των προαναφερθεισών χωρών (Ηνωμένες Πολιτείες, Τρινιντάντ, Τομπάγκο, κ.λπ.), το αποτέλεσμά τους στη σχετική ανταγωνιστική θέση των Ολλανδών παραγωγών αμμωνίας. Επομένως, το επιχείρημα του Βελγίου πρέπει να απορριφθεί.

ii) Τα διάφορα στάδια στη διαδικασία παραγωγής

95. Η Επιτροπή παραθέτει, στην παράγραφο 18 της αποφάσεώς της, το ακόλουθο χωρίο από την έκθεση πραγματογνωμοσύνης που διέταξε το Δικαστήριο στο πλαίσιο της υποθέσεως CdF Chimie Azf κατά Επιτροπής: «εάν το φυσικό αέριο χρησιμοποιείται ως πρώτη ύλη σε μια βιομηχανική διαδικασία, η δε τιμή αυτής της πρώτης ύλης διαδραματίζει βασικό ρόλο στον καθορισμό του κόστους του τελικού προϊόντος, η διαμόρφωση της τιμής της πρώτης ύλης στην αγορά επηρεάζεται σημαντικά όχι μόνο από την τιμή των πρώτων υλών υποκατάστασης (ή των εναλλακτικών διαδικασιών παραγωγής), αλλά επίσης και από την τιμή πώλησης των τελικών προϊόντων». Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τούτο έρχεται σε αντίθεση με την κρίση του Δικαστηρίου στην απόφαση United Brands κατά Επιτροπής [74], ότι «η αλληλοεπίδραση της προσφοράς και της ζήτησης δεν πρέπει ουσιαστικά να ισχύει παρά μόνο σε κάθε στάδιο όπου η αλληλοεπίδραση αυτή εκδηλώνεται πραγματικά». Το Βέλγιο υποστηρίζει ότι δεν μπορεί η Επιτροπή να αναλύει την τιμή F της Gasunie με αναφορά στον ανταγωνισμό που ασκείται από τις τιμές μεταξύ των ολλανδικών, ευρωπαϊκών και λοιπών επιχειρήσεων σε μια διαφορετική αγορά, αυτήν της αμμωνίας, η οποία αντιπροσωπεύει μια φάση στη διάθεση στο εμπόριο και την παραγωγή που είναι διαφορετική απ' αυτή του αερίου που χρησιμοποιείται στην παραγωγή αμμωνίας.

96. Η Βελγική Κυβέρνηση και η Επιτροπή αντάλλαξαν επιχειρήματα σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής επί μιας αποφάσεως

73 — Απόφαση της 22ας Μαρτίου 1977, υπόθεση 78/76 (Συλλογή τόμος 1977, σ. 171, σκέψη 24.

74 — Απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 1978, υπόθεση 27/76 (Συλλογή 1978, σ. 75, σκέψη 229).

περί κρατικών ενισχύσεων μιας κρίσεως του Δικαστηρίου που αφορά το άρθρο 86 της Συνθήκης. Θεωρώ πρόδηλο ότι η συλλογιστική που διαπνέει το παρατεθέν από το Βέλγιο χωρίο μπορεί να επεκταθεί στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων. Εάν μια υπό του κράτους ελεγχομένη επιχείρηση ήταν τελείως προστατευμένη, στην αγορά στην οποία κινείται, απ' όλα τα αρνητικά αποτελέσματα των δυσχερειών που υφίστανται οι πελάτες της στις δικές τους αγορές, οι ειδικές τιμές που παραχωρεί στους πλέον ευάλωτους πελάτες της δεν θα εδικαιολογούντο από εμπορικούς λόγους και θα ήταν, ως εκ τούτου, ικανές να αποτελούν κρατικές ενισχύσεις απαγορευόμενες από το άρθρο 92 της Συνθήκης.

97. Ωστόσο, οι περιστάσεις της υποθέσεως United Brands κατά Επιτροπής διακρίνονται από αυτές της υπό κρίση υποθέσεως. Το Δικαστήριο δεν θέσπισε κάποια καθολική νομική αρχή, εκτός από την προφανή αρχή ότι, κατά την εκτίμηση των αποτελεσμάτων μιας συμπεριφοράς στην αγορά, είναι σημαντικό να προκύπτει σαφώς ότι πράγματι υφίσταται, όσον αφορά διάφορα προϊόντα, η αλληλοεπίδραση της προσφοράς κα της ζητήσεως.

98. Στην υπό κρίση υπόθεση, η ανάλυση της Επιτροπής αφορά το ζήτημα σε ποιο βαθμό η Gasunie είναι εκτεθειμένη στους κινδύνους που απειλούσαν τους πελάτες της (τους παραγωγούς αμμωνίας), σε μια αγορά που αποτελούσε «μεταγενέστερο στάδιο» όσον αφορά αυτήν του αερίου, συγκεκριμένα την αγορά αμμωνίας. Πράγματι, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι υφίστατο στην αγορά εκείνη μια σταυροειδής ελαστικότητα της ζητήσεως εκ μέρους των παραγωγών αζωτούχων λιπασμάτων (οι οποίοι έτειναν επίσης να καταστούν οι ίδιοι παραγωγοί αμμωνίας) μεταξύ της δικής τους πραγωγής αμμωνίας και της εισαγομένης αμμωνίας. Η λύση της εισαγόμενης αμμωνίας μπορούσε να επιλεγεί, εφόσον παρίστατο ανάγκη, προκειμένου να διατηρηθεί η ανταγωνιστική τους θέση στην αγορά αζωτούχων λιπασμάτων, πράγμα που ήταν δυνατό, με τη σειρά του, να επηρεάσει σοβαρώς τις πωλήσεις αερίου της Gasunie στους παραγωγούς αμμωνίας. Κατά συνέπεια, «η αλληλοεπίδραση προσφοράς και ζητήσεως» αναφορικά με την αμμωνία μπορούσε «να υφίσταται πράγματι», για να χρησιμοποιήσω ορολογία από την απόφαση United Brands κατά Επιτροπής, στην αγορά αερίου, και ήταν λογικό να μπορεί να επηρεάζει τις αποφάσεις των παραγόντων της αγοράς. Ορθώς η Επιτροπή εξέτασε τον σύνδεσμο μεταξύ των δύο σταδίων αγοράς στη σχετική με κρατικές ενισχύσεις έρευνά της. Επομένως, το επιχείρημα του Βελγίου πρέπει να απορριφθεί.

iii) Το κόστος υποκαταστάσεως

99. Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη στην αιτιολογία της αποφάσεως τα έξοδα που έπρεπε να αναλάβουν οι παραγωγοί αζωτούχων λιπασμάτων προκειμένου να υποκαταστήσουν στη δική τους παραγωγή αμμωνίας την αγορά εισαγομένης αμμωνίας. Όπως προανέφερα, το Δικαστήριο, με την απόφαση Van der Kooy κατά Επιτροπής, έκρινε ότι προτιμησιακές τιμές αερίου (για την κάλυψη των αναγκών θερμάνσεως των Ολλανδών παραγωγών δενδροκηπευτικών) μπορούσαν να δικαιολογηθούν αντικειμενικώς από οικονομικούς λόγους, όπως η ανάγκη αντιμετωπίσεως του ανταγωνισμού, στην ίδια αγορά από άλλες πηγές ενεργείας, όπου η τιμή ήταν ανταγωνιστική. Το Δικαστήριο συνέχισε: «Για την εκτίμηση του κατά πόσον πράγματι υφίσταται ο ανταγωνισμός αυτός, επιβάλλεται να ληφθούν υπόψη όχι μόνο οι

αντίστοιχες τιμές, αλλά και οι αναγκαίες δαπάνες για τη στροφή προς άλλη πηγή ενεργείας, όπως το κόστος αντικαταστάσεως και αποσβέσεως των εγκαταστάσεων θερμάνσεως» [75].

100. Είναι αληθές ότι η Επιτροπή δεν μνημονεύει στην απόφασή της τέτοια έξοδα μετατροπής όταν αναφέρεται (π.χ. στην παράγραφο 21) στην επιλογή που πρέπει να κάνουν οι παραγωγοί αζωτούχων λιπασμάτων μεταξύ της χρήσεως της υπ' αυτών παραγομένης αμμωνίας και της αγοράς εισαγομένης αμμωνίας. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι έχει επαρκώς καταδείξει ότι υφίσταται πραγματικός ανταγωνισμός μεταξύ του αερίου (που χρησιμοποιείται για την εγχώρια παραγωγής αμμωνίας) και της εισαγομένης αμμωνίας, και ότι τα έξοδα υποκαταστάσεως ήταν αμελητέα, εφόσον οι παραγωγοί αζωτούχων λιπασμάτων δεν επρόκειτο να προβούν σε μετατροπή των εγκαταστάσεών τους αλλ' απλώς να εγκαταλείψουν μια φάση της παραγωγής, πράγμα που δεν μπορούσε να συνεπάγεται σημαντικά έξοδα. Και τούτο πράγματι, καθώς φαίνεται, συνέβη. Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα της Βελγικής Κυβερνήσεως.

iv) Η παραίτηση από κέρδη

101. Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η Επιτροπή όφειλε να εξετάσει, πράγμα που δεν έπραξε, το ζήτημα αν η Gasunie παραιτήθηκε, με τον καθορισμό της τιμής F, από πιθανά κέρδη, και τούτο ασχέτως των κερδών που συνέχιζε να επιτυγχάνει καθόλη τη σχετική περίοδο. Επίσης, το Βέλγιο υποστηρίζει ότι οποιαδήποτε τέτοια εμπορική δικαιολόγηση δεν μπορεί να αφαιρέσει από την τιμή F τον χαρακτήρα της ως πολιτικού μέτρου προοριζομένου να παράσχει κάποιο πλεονέκτημα στους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας. Όμως, κανένα αποδεικτικό στοιχείο ή πρόσθετος ισχυρισμός δεν προβλήθηκε σε σχέση με αυτούς που έχουν λεπτομερώς εξετασθεί στο ανωτέρω κεφάλαιο I, ix, ενώ έχω ήδη εκφράσει την άποψή μου επί του πώς πρέπει να εξετάζεται το πολιτικό στοιχείο [76]. Έχω ήδη απορρίψει τα προβληθέντα επί του σημείου αυτού από τη Βελγική Κυβέρνηση επιχειρήματα και δεν θεωρώ αναγκαίο να τα εξετάσω περισσότερο.

v) Ο ειδικός χαρακτήρας της τιμής F

102. Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι υφίσταται αντίφαση μεταξύ του γεγονότος ότι οι συνθήκες για τον καθορισμό της τιμής F ήταν αντικειμενικές και του γεγονότος ότι η τιμή αυτή αποσκοπούσε, ως τιμή για κάποιο συγκεκριμένο τομέα, να παράσχει αρωγή στους παραγωγούς αμμωνίας που ήταν πελάτες της Gasunie. Το Βέλγιο ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή οφείλει να εξηγήσει την αντίφαση αυτή.

75 — Που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση, σκέψη 30 της αποφάσεως· που έχει αναφερθεί εν μέρει στην ανωτέρω παράγραφο 77.

76 — Η ανωτέρω παράγραφος 78.

103. Η Επιτροπή απαντά ότι η χορήγηση ειδικής τιμής στη βιομηχανία αμμωνίας ήταν δικαιολογημένη, ενώ άλλες βιομηχανίες, οι οποίες δεν απειλούνταν το ίδιο από ανταγωνιστές τρίτων χωρών, δεν χρειάζονταν ένα τέτοιο βοήθημα, οπότε η χορήγησή της σε άλλους τομείς θα ήταν αδικαιολόγητη. Το επιχείρημα αυτό ναι μεν συμβιβάζεται με τη συνολική συλλογιστική της Επιτροπής, πλην όμως δεν δίδει άμεση απάντηση στο επιχείρημα της Κυβερνήσεως του Βελγίου, ότι δηλαδή ο (σήμερα) αναγνωρισμένος ως κλαδικός χαρακτήρας της τιμής F δεν είχε ευθαρσώς ομολογηθεί, αλλά καλυπτόταν πίσω από τις φερόμενες ως αντικειμενικές προϋποθέσεις σχετικά με τον όγκο, δυνατότητα διακοπής, κ.λπ.

104. Η καλύτερη προφανώς εξήγηση των προϋποθέσεων εφαρμογής της τιμής F, εξήγηση η οποία συμβιβάζεται με τη συλλογιστική της Επιτροπής, είναι αυτή που εκφράζεται στην έκθεση των πραγματογνωμοσύνης:

«Εφόσον οι επικρατούσες στην αγορά συνήθειες το εμποδίζουν, ή λόγω των δημοσιοποιημένων τιμών, μπορεί να μην είναι πάντοτε εφικτή η άσκηση μιας πολιτικής πλήρους διαφοροποιήσεως των τιμών. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί να τύχει εφαρμογής ένα σύστημα τιμών ανά τμήματα, όπως ακριβώς συμβαίνει στο τωρινό ολλανδικό σύστημα καθορισμού τιμών. Στην περίπτωση αυτή, το τμήμα συστημάτων καθορισμού τιμών θα πρέπει να ορισθεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε η εταιρία αερίου να μεγιστοποιήσει τα έσοδά της, προσεγγίζοντας, όσο το δυνατόν περισσότερο, την κατάσταση διαφοροποιήσεως των τιμών (...). Οι δημοσιοποιούμενες τιμές μπορούν να συνδυάζονται με τιμές συνδεόμενες με το οριακό κόστος. Στην περίπτωση αυτή, στις εκπτώσεις ή στις πρόσθετες επιβαρύνσεις που χρεώνονται θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές συνθήκες που συνδέονται με την παροχή του αερίου σε ορισμένους πελάτες [π.χ. ο παράγων φορτίο, εποχικές συνθήκες] (...). Όμως, αυτές οι ειδικές συνθήκες και αυτές οι εκπτώσεις/πρόσθετες επιβαρύνσεις μπορούν επίσης να χρησιμεύουν ως έμμεσος τρόπος για την άσκηση μιας πολιτικής διαφοροποιήσεως των τιμών, έστω και αν αυτή στηρίζεται σε βάση έχουσα σχέση με το οριακό κόστος» [77].

105. Στις Κάτω Χώρες η πώληση αερίου γίνεται κατά κανόνα σε τιμές που έχουν δημοσίως ανακοινωθεί. Η κατάσταση αυτή μπορεί να αντιπαρατεθεί προς αυτήν που υφίσταται στη Γερμανία, π.χ., όπου ακολουθείται μια πλήρης διαφοροποίηση των τιμών μέσω εξατομικευμένων συμβάσεων με τους κύριους πελάτες. Η Gasunie μπορούσε να επιδιώξει, με τα μέσα που διέθετε, να αντιγράψει την κατάσταση αυτή, έχοντας υπόψη τις ανάγκες της ολλανδικής αγοράς, δημοσιοποιώντας μια τιμή της οποίας οι αντικειμενικές προϋποθέσεις θα είχαν προβλεφθεί ενόψει της βιομηχανίας αμμωνίας.

106. Δεν νομίζω ότι η παράλειψη μιας τέτοιας επεξηγήσεως, ή οποιασδήποτε άλλης που θα μπορούσε να προβάλει η Επιτροπή, πρέπει να έχει ως συνέπεια την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως λόγω πλάνης στην ερμηνεία του άρθρου 92 της Συνθήκης. Απομένει αυτό που η Επιτροπή ανέφερε στην ανακοίνωσή της για εκ νέου κίνηση της έρευνας αναφορικά με τον χαρακτήρα, ως κρατικής ενισχύσεως, της τιμής F και κάλεσε τους ενδιαφερομένους να της

77 — Σ. 57-58 του αγγλικού κειμένου της εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης.

υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με το ότι η τιμή F ήταν κατ' ουσίαν κλαδικού χαρακτήρα [78]· τούτο προέκυψε από τα συμπεράσματα στα οποία είχε καταλήξει το Δικαστήριο με την απόφασή του CdF Chimie Azf κατά Επιτροπής [79]. Αν η Επιτροπή είχε καταλήξει στην άποψη ότι η τιμή *δεν* ήταν κλαδικού χαρακτήρα (όπως είχε ισχυρισθεί στο πλαίσιο της υποθέσεως CdF Chimie κατά Επιτροπής) [80], θα όφειλε να δικαιολογήσει την αντίφαση μεταξύ των φαινομενικώς ουδετέρων προϋποθέσεων της εφαρμογής της τιμής F και του πραγματικού της αποτελέσματος το οποίο συνίστατο στην παροχή ενός σχεδόν αποκλειστικού πλεονεκτήματος στον κλάδο της αμμωνίας. Έχοντας παραδεχθεί ότι η τιμή F ήταν κλαδικού χαρακτήρα, καίτοι δικαιολογείτο από θεωρήσεις που αφορούσαν ειδικώς τον εν λόγω κλάδο, η Επιτροπή δεν υπεχρεούτο να ασχοληθεί περισσότερο με το θέμα αυτό. Αναμφιβόλως, ο διεξάγων έρευνα μπορεί να διατηρεί υποψίες όταν τα φαινόμενα διαψεύδουν την πραγματικότητα. Παρόλ' αυτά, εφόσον η πραγματικότητα διασαφηνίζεται και δικαιολογείται κατά τρόπο που να ικανοποιεί τον διεξάγοντα έρευνα (και το Δικαστήριο το οποίο ασκεί έλεγχο επί της αποφάσεως του διεξάγοντος έρευνα), η αρχική αυτή υποψία, καίτοι φυσιολογική, διαλύεται.

III — *Ακύρωση λόγω ανεπαρκούς αιτιολογίας*

107. Η Βελγική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν είναι σύμφωνη προς τις επιταγές του άρθρου 190 της Συνθήκης, και τούτο για τον λόγο ότι είναι ακατανόητη και ανεπαρκής. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, μία απόφαση της Επιτροπής πρέπει να διασαφηνίζει, έστω και συνοπτικώς, αλλά κατά τρόπο σαφή και κατάλληλο, τα κύρια πραγματικά και νομικά επιχειρήματα που της χρησίμευσαν ως βάση και που είναι αναγκαία για να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι καθώς και το Δικαστήριο να αντιληφθούν τη συλλογιστική που προσδιόρισε την απόφαση της Επιτροπής [81]. Όμως, υφίστανται όρια στο σχετικό καθήκον της Επιτροπής. Όπως το Δικαστήριο έχει αποφανθεί με την απόφαση Remia κ.λπ. κατά Επιτροπής:

«Καίτοι δυνάμει του άρθρου 190 της Συνθήκης ΕΟΚ η Επιτροπή υποχρεούται να αναφέρει τα πραγματικά περιστατικά τα οποία στηρίζουν την αιτιολογία της απόφασης καθώς και τη νομική συλλογιστική που την οδήγησαν να λάβει την εν λόγω απόφαση, η διάταξη αυτή δεν υποχρεώνει την Επιτροπή να πραγματεύεται όλα τα πραγματικά και νομικά σημεία που συζητήθηκαν κατά τη διοικητική διαδικασία. Η αιτιολογία μιας βλαπτικής απόφασης πρέπει να επιτρέπει στο Δικαστήριο να ασκεί τον έλεγχό του ως προς τη νομιμότητα και να παρέχει στον ενδιαφερόμενο τα αναγκαία στοιχεία για να γνωρίσει κατά πόσο η απόφαση είναι αιτιολογημένη.» [82]

Η δήλωση σχετικά με το συμφέρον που έχει το Δικαστήριο και τα θιγόμενα πρόσωπα να αντιληφθούν την αιτιολογία της Επιτροπής

78 — Που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση 10.

79 — Που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση· σκέψεις 22 και 23.

80 — Βλ. σκέψη 20 της αποφάσεως· και την έκθεση ακροατηρίου, σημείο III, Β, α', σ. I-3087 και I-3088.

81 — Βλ. αποφάσεις της 4ης Ιουλίου 1963, υπόθεση 24/62, Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 909)· της 11ης Ιουλίου 1985, υπόθεση 42/84, Remia κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1985, σ. 2545, σκέψη 26)· Leeuwarder Papierwarenfabriek κατά Επιτροπής, που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση, σκέψη 19· της 22ας Ιανουαρίου 1986, υπόθεση 250/84, Eridania (Συλλογή 1986, σ. 117, σκέψεις 37 και 38)· Van der Kooy κ.λπ., που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση, σκέψη 71, και απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 1992, υπόθεση T-24/90 Automec κατά Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. II-2223, σκέψη 85).

82 — Που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση, σκέψη 26 της αποφάσεως. Βλ. επίσης την απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 1983, υπόθεση 322/81 Michelin κατά Επιτροπής (Συλλογή 1983, σ. 3461, σκέψη 14), και VBVB και VBBB κατά Επιτροπής, που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση, σκέψη 22.

επιβάλλει στην τελευταία μια υποχρέωση αλλ' επίσης θέτει, κατά τρόπο σιωπηρό, όρια στην υποχρέωση αυτή: η Επιτροπή δεν χρειάζεται να παρουσιάσει στην απόφασή της τα προφανή ή παρεμπίπτοντα ή σκοτεινά σημεία, τα οποία δεν είναι αναγκαία για τον έλεγχο της νομιμότητας της αποφάσεως. Ομοίως, η ίδια η απόφαση πρέπει να περιλαμβάνει μόνο όσες λεπτομέρειες αρκούν για να πληροφορηθούν το Δικαστήριο και οι ιδιώτες τα στοιχεία της συλλογιστικής της Επιτροπής· τα στοιχεία αυτά μπορούν να διασαφηνίζονται κατά την ανταλλαγή αποδεικτικών στοιχείων και επιχειρημάτων κατά την εκδίκαση της προσφυγής ακυρώσεως.

108. Η Βελγική Κυβέρνηση προβάλλει τέσσερα επιχειρήματα σχετικά με την ανεπαρκή αιτιολογία. Το πρώτο συνίσταται στο ότι η Επιτροπή δεν περιγράφει, στο κείμενο της αποφάσεώς της, την τιμή F και τις συνθήκες από τις οποίες εξαρτάται η εφαρμογή της. Ενόψει των περιστάσεων της υπό κρίση υποθέσεως, τούτο ουδόλως επηρεάζει τον επαρκή χαρακτήρα της αιτιολογίας της Επιτροπής. Οι λεπτομέρειες αυτές, συμπεριλαμβανομένης της διαπιστώσεως ότι η τιμή F ήταν κατ' ουσίαν κλαδικού χαρακτήρα, έχουν περιγραφεί τόσο στην απόφαση CdF Chimie AzF κατά Επιτροπής, όσο και στην ανακοίνωση της Επιτροπής με την οποία κινήθηκε εκ νέου η διαδικασία έρευνας σχετικά με κρατικές ενισχύσεις και εκλήθησαν οι ενδιαφερόμενοι να υποβάλουν παρατηρήσεις. Στην απόφασή της, η Επιτροπή αναφέρεται τόσο στην απόφαση του Δικαστηρίου όσο και στην ανακοίνωση. Επομένως, πρέπει να λεχθεί ότι ούτε το Δικαστήριο ούτε οι ενδιαφερόμενοι στερήθηκαν σημαντικών στοιχείων σχετικά με την τιμή και, κατά συνέπεια, η αιτιολογία της Επιτροπής δεν πάσχει εν προκειμένω από κάποιο ελάττωμα.

109. Το δεύτερο επιχείρημα του Βελγίου είναι όμοιο προς το πρώτο: η αιτιολογία της αποφάσεως είναι ελαττωματική και τούτο διότι δεν επισημαίνεται ότι η μειωμένη τιμή F, σε σχέση με την τιμή E, κατέστη μεταβλητή, ύστερα από το 1984. Το επιχείρημα αυτό μπορεί να θεωρηθεί μάλλον ως ανάπτυξη του πρώτου παρά ως λόγος στηριζόμενος σε νέα (και ανεπίτρεπτα) στοιχεία, όπως ισχυρίστηκε η Επιτροπή [83]. Πλην όμως, πρέπει να απορριφθεί για τον ίδιο λόγο με το πρώτο: η τιμή F περιγράφεται ως μεταβλητή τόσο στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Mischo στην υπόθεση CdF Chimie AzF κατά Επιτροπής [84], όσο και στην ανακοίνωση περί εκ νέου κινήσεως της έρευνας της Επιτροπής βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης.

110. Τρίτον, η Βελγική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή παρέλειψε να εξηγήσει πώς μια τιμή, η οποία ίσχυε υπό ορισμένες αντικειμενικές συνθήκες, θα μπορούσε να δικαιολογηθεί με αναφορά στον ανταγωνισμό μεταξύ αερίου και αμμωνίας. Πράγματι, πρόκειται εδώ για το ίδιο επιχείρημα με αυτό που εξετάστηκε ανωτέρω στο κεφάλαιο σχετικά με την πεπλανημένη ερμηνεία του άρθρου 92 της Συνθήκης, υπό τον τίτλο «ο ειδικός χαρακτήρας της τιμής F». Και το επιχείρημα αυτό πρέπει να απορριφθεί στην παρούσα αλληλουχία. Δεν ήταν καθήκον της Επιτροπής να εξηγήσει την ιδιαίτερη αυτή πτυχή της τιμής F, και τούτο για τον λόγο ότι η πτυχή αυτή δεν επηρέασε την τελική της απόφαση.

83 — Βλ. την ανωτέρω εξέταση του άρθρου 42, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

84 — Που έχει προπαρατεθεί στην ανωτέρω υποσημείωση, παράγραφος 51 των προτάσεών του.

111. Τέλος, το Βέλγιο ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη, στην αιτιολογία της, το κόστος μετατροπής που οι παραγωγοι αζωτούχων λιπασμάτων θα ήταν αναγκασμένοι να υποστούν προκειμένου να αντικαταστήσουν με εισαγομένη αμμωνία την παραγομένη υπ' αυτών αμμωνία. Πρόκειται επίσης για την επανάληψη επιχειρήματος που έχει προβληθεί προς στήριξη του λόγου της νομικής πλάνης [85], και πρέπει, επομένως, να απορριφθεί.

Συμπέρασμα

112. Οι λόγοι που προεβλήθησαν από το Βασίλειο του Βελγίου προκειμένου να ακυρωθεί η προσβαλλομένη στην υπό κρίση υπόθεση απόφαση λόγω προδήλου πλάνης κατά την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, εσφαλμένη ερμηνεία του άρθρου 92 της Συνθήκης ΕΟΚ και λόγω ανεπαρκούς αιτιολογίας πρέπει να απορριφθούν. Κατά συνέπεια, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι δεν συντρέχει λόγος ακυρώσεως της αποφάσεως που έλαβε η Επιτροπή στις 29 Δεκεμβρίου 1992 σχετικά με τον τερματισμό της διαδικασίας που είχε κινήσει βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης αναφορικά με σύστημα προτιμησιακής τιμής που είχε εφαρμοσθεί στις Κάτω Χώρες για τις παροχές φυσικού αερίου στους Ολλανδούς παραγωγούς αζωτούχων λιπασμάτων.

113. Το Βασίλειο του Βελγίου πρέπει να φέρει τα έξοδα της παρούσας διαδικασίας.

114. Το Βασίλειο των Κάτω Χωρών πρέπει να φέρει τα δικά του δικαστικά έξοδα.

85 — Βλ. παραγράφους 99 και 100 ανωτέρω.

Παράρτημα I

Έτος (ανά τρίμηνο)	Τιμή F (cents/m^3)	Μειωμένη τιμή F (cents/m^3)	Σχέση μεταξύ της τιμής της αμμωνίας/τόνος: Τιμή F	Τιμή της αμμωνίας (HFL/τόνο)
1984 1ο	36.443	5.000	17.64	643
2ο	37.823	5.000	15.94	603
3ο	38.923	5.000	16.36	637
4ο	39.522	5.000	16.57	655
1985 1ο	41.140	5.000	17.81	733
2ο	44.047	5.000	14.64	645
3ο	42.350	5.000	12.8	542
4ο	34.563	5.000	12.9	445
1986 1ο	30.717	5.000	11.3	347
2ο	24.859	5.000	11.5	288
3ο	18.152	2.500	14	254
4ο	12.692	2.500	18.9	240
1987 1ο	13.848	2.500	20	278
2ο	17.349	2.500	19	330
3ο	18.516	2.500	14.9	275
4ο	18.305	2.500	13.3	244
1988 1ο	18.389	2.000	13	239
2ο	15.974	2.000	15.25	244
3ο	14.770	2.000	17.8	263
4ο	14.637	2.000	17.9	262
1989 1ο	14.522	2.000	22.9	332
2ο	15.016	2.500	20.1	302
3ο	17.5	2.500	12.2	214
4ο	17.861	2.500	13	233
1990 1ο	17.278	3.500	13.7	238
2ο	17.765	3.500	12.7	227
3ο	15.578	2.850	15.5	241
4ο	16.314	2.000	16.7	273
1991 1ο	18.502	3.270	13.9	257